

Nr 177.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfällda ägor och rättigheter m. m.; given Stockholms slott den 25 februari 1921.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfällda ägor och rättigheter; och

2) lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 8 november 1912 om rätt till jakt.

GUSTAF.

Birger Ekeberg.

Förslag

till

Lag

om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfällda ägor och rättigheter.

Häriigenom förordnas som följer:

1 §.

Denna lag avser:

1. bys eller annat skifteslags samfällda ägor, som vid skifte eller annan laga delning eller sämjedelning undantagits för gemensamt behov eller uteslutits från delningen, ävensom mark, som eljest är gemensam för två eller flera fastigheter med i övrigt skilda ägor;

2. rättigheter eller förmåner, som äro samfällda för två eller flera fastigheter med helt eller delvis skilda ägor.

Vad här nedan stadgas om ägor gäller i tillämpliga delar beträffande nu angivna rättigheter och förmåner.

2 §.

Kunna delägare ej enas om användningen eller tillgodogörandet av samfälld äga, må, där de äro flera än två, fråga därom upptagas och avgöras i den ordning 3—7 §§ stadga.

Kan ej bestämmelse sålunda träffas, må en var av delägarna påkalla ägans ställande under förvaltning av god man på sätt i 10 § sägs.

Äro delägarna allenast två, och kunna de ej åsämjas, vare lag som i andra stycket är sagt.

3 §.

I fall, som i 2 § första stycket avses, må fråga om samfälld ägas användning eller tillgodogörande upptagas och avgöras vid sammanträde med delägarna på sätt nedan sägs; och äge delägare, som sådant sammanträde äskar, att i den ordning, som i 10 § om förordnande av god man stadgas, erhålla förordnande för särskild person att föranstalta om sammanträdet.

Kallelse å delägarna skall bevisligen tillställas dessa minst fjorton dagar före sammanträdet, såframt ej kortare tid av dem medgives, samt innehålla uppgift om tid och ort för sammanträdet ävensom det ärende, för vars behandling det påkallas. Hava ej delägarna enats om annat ställe för sammanträdes hållande, skall detta äga rum inom någon av de fastigheter, till vilka samfälligheten hör. Äro delägarna flera än tio eller kan icke med säkerhet utrönas, vilka hava del i samfälligheten, må kallelsen delgivas sålunda, att densamma överlämnas till en av delägarna att vara för dem alla tillgänglig, varjämte kallelsen skall, med underrättelse, vilken av delägarna bekommit densamma, minst tjugu dagar före sammanträdet ej mindre uppläsas i kyrkan i den eller de församlingar, där fastigheterna äro belägna, än även införas i en eller flera tidningar i orten; skolande dock inom sagda tid kallelsen särskilt delgivas känd delägare, boende utom de fastigheter, till vilka samfälligheten hör.

Är någon delägare å okänd ort eller så fjärran, att han ej kan bevaka sin rätt, begäre den sammankallande förordnande av god man enligt lagen den 11 juni 1920 om god man för bortovarande.

Har boställe eller annat allmänt hemman, som icke innehaves under stadgad åborätt, del i samfälligheten, skall jämväl underrättelse om sammanträdet meddelas Konungens befallningshavande i så god tid, att genom dennes föranstaltande ombud må varda av vederbörande myndighet förordnat att å sammanträdet föra talan för fastigheten.

Kostnad, som kan ifrågakomma för sammanträdes hållande, skall av sökanden förskjutas, men i händelse åtgärd, som med sammanträdet åsyftas, kommer till stånd, slutligen gäldas av delägarna efter delaktighet i samfälligheten.

4 §.

1 mom. Vid sammanträde, som i 3 § sägs, föres ordet av den, som förordnats att föranstalta om sammanträdet.

2 mom. En var delägare äge vid sammanträdet rösträtt efter sin delaktighet i samfälligheten, dock att rösträtt ej må av någon delägare utövas för mera än en femtedel eller, där delägarna äro flera än femtio, en tjugondel av de vid sammanträdet närvarande delägarnas efter nämnda grund beräknade röstetal.

3 mom. Vid omröstning gälle, där ej annat för visst fall är bestämt, den mening, som efter stadgad röstberäkning biträdes av de flesta avgivna rösterna. Utfalla vid omröstning rösterna lika, gälle den mening, som de flesta efter huvudtalet biträda. Bliva rösterna även

efter denna beräkning lika, avgöre ordföranden, vilken mening skall gälla.

4 mom. Innan fråga, för vars behandling sammanträde utsatts, till avgörande företages, skall genom ordförandens försorg utredning ske om de fastigheter, till vilka samfälligheten hör, ävensom vilka däri äga del och den grund, som gäller för en vars delaktighet. Råder osäkerhet, huruvida samfälld äga tillhör visst skifteslag eller annat större skiftesområde, vid vars delning nämnda skifteslag utbrutits, skall, intill dess nödig utredning härutinnan förebragts, frågan anses angå det större skiftesområdet.

5 mom. Genom ordförandens försorg skall föras protokoll, med angivande av vad vid sammanträdet avhandlas och beslutes. I protokollet skall ock lämnas redogörelse för den äga, varom fråga är, ävensom, i den mån utredning därom vunnits, fullständig uppgift å de fastigheter, till vilka samfälligheten hör. Vidare skola upptagas närvarande delägare och deras andelar i samfälligheten. Varder icke protokollet genast å sammanträdet justerat, skall detsamma inom åtta dagar efter sammanträdet å därvid tillkännagiven tid och plats uppläsas samt fördes med underskrift av ordföranden och en eller flera av delägarna utsedda justeringsmän. Efter verkställd justering skall protokollet hos person och från dag, som vid sammanträdet bestämts och tillkännagivits, hållas tillgängligt för delägarna.

5 §.

Besluta delägarna, att samfällighet skall ställas under förvaltning för gemensam räkning, skall ock av dem antagas reglemente, angivande grunderna för denna förvaltning. I sådant reglemente skola upptagas bestämmelser om tillämpning å sammanträde med delägarna av de föreskrifter rörande omröstning, som i denna lag angivas, om val av en eller flera sysslomän för förvaltningen samt om gäldande av kostnaderna för förvaltningen och användande av vinsten därav. I avseende härå skall iakttagas, dels att delägare ej må, utan att han därtill samtyckt, påföras kostnad, överstigande hans del i avkastningen jämte den vinst, som kan visas genom kostnaden hava tillförts hans enskilda egendom, för vilken han har del i samfälligheten, dels ock att behållna avkastningen bör antingen användas till företag, som lända till gemensam nytta för de fastigheter, vilka hava del i ägan, såsom skogskultur, anläggning och underhåll av vägar och broar eller dylikt, eller ock till fondering eller utdelning till delägarna efter delaktighet i ägan.

Reglementet skall underställas rättens prövning och för detta ändamål jämte protokoll över det eller de sammanträden, därå frågan om samfällighetens ställande under förvaltning och reglementets antagande förevarit, till rättens ordförande insändas. Rätten skall tillse, att reglementet är i laga ordning tillkommet, att dess bestämmelser äro förenliga med gällande lagar och författningar samt att icke detsamma tillämpning kan lända till märkligt förfång för delägare, som ej deltagit i reglementets antagande eller eljest godkänt detsamma. Dessutom skall, där samfälligheten helt eller delvis utgöres av skogsmark, tillses att bestämmelser lämnats, som trygga en tillfredsställande skogsvård därå, börande rätten i fråga härom, innan fastställelse meddelas, inhämta yttrande från vederbörande skogsvårdsstyrelse eller skogstjänsteman. Kan reglemente ej oförändrat godkännas, må rätten, efter delägarnas hörande, däri verkställa erforderliga jämkningar.

Syssloman eller, om flera äro utsedda, dessa äga, där ej för visst fall delägarna annorlunda bestämt, att i mål, som röra förvaltningen, tala och svara för delägarna. Äga, som ställts under förvaltning, må ej av syssloman delägarna avhändas eller för längre tid än fem år utlegas utan att delägarna därom beslutat i den ordning, som i 6 § 2 mom. eller 7 § sägs.

6 §.

1 mom. Vilja delägarna, utan att ställa äga under förvaltning enligt 5 §, besluta om dess användning vare sig genom brukande för egen räkning eller genom utlegning, skall därvid iakttagas, att åtgärden ej lärer till märkligt förfång för delägare, som ej till densamma lämnat medgivande. Där till förebyggande av sådant förfång finnes erforderligt, att delägare förbehålles rätt att av samfälligheten erhålla timmer, vedbrand, gärdsel, torv, grus eller annat till husbehov eller att därå hava kreatursbete, skola ock bestämmelser träffas för tillgodoseende härav.

2 mom. Avser beslutet ägas utlegning för längre tid än fem år, skall detsamma för att äga giltighet biträdas ej mindre av två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster efter röstvärdet än även av minst hälften av samtliga delägare i samfälligheten efter huvudtalet.

7 §.

Vilja delägare avhända sig äga, som i denna lag avses, och kan det ske utan märkligt förfång för delägare, som ej därtill samtycker, äge de ock härom fatta beslut i den ordning här ovan i 6 § 2 mom. sägs.

Där någon delägare det yrkar, må dock avhändandet ej äga rum annorledes än genom försäljning å offentlig auktion.

Vad i 22 kap. 3 § ärvdabalken och 4 kap. 8 § jordabalken stadgas skall ej äga tillämpning i fråga om försäljning enligt denna lag av samfällighet, vari omyndig äger del, men vare beslut om sådan försäljning icke giltigt med mindre rätten i den ort, där samfälligheten är belägen, på ansökan av någon delägare finner skäl lämna tillstånd till försäljningen.

Har boställe eller annat allmänt hemman del i samfälld äga, vars avhändande beslutes, må beslutet ej träda i verkställighet utan att tillstånd därtill för berörda hemman lämnats i vederbörlig ordning.

Då beslut om ägas avhändande fattas, må jämväl bestämmas och i protokollet angivas, av vem överlåtelsehandlingen skall å delägarnas vägnar underskrivas.

Är fråga väckt om ägas försäljning och vill delägare, att gemenskapen skall upplösas genom laga skifte eller hemmansklyvning, give det tillkänna sist vid det sammanträde med delägarna, där frågan om försäljning skall företagas. Är skifte eller klyvning då i laga ordning sökt, må beslut i försäljningsfrågan ej fattas, förr än sig visat, huruvida på ansökningen delning kommer till stånd. Är sådan delning icke sökt, skall, där delägare det yrkar, honom givas nödig tid därtill.

8 §.

Menar delägare, att beslut, som i ärende, varom i denna lag sägs, vid sammanträde av delägarna fattats, länder honom till märkligt förfång eller att det icke i laga ordning tillkommit eller att det står i strid med allmän lag eller författning eller annorledes överskrider deras befogenhet, som beslutet fattat, äge han tala därå genom stämning till rätten å samtliga övriga delägare inom trettio dagar från den dag beslutsprotokollet blivit tillgängligt efter ty i 4 § 5 mom. sägs. Försummas det, vare rätt till klandertalan mot beslutet förlorad.

Äro de delägare, som skola stämmas, flera än tio, skall i avseende å stämningens delgivning vad i 11 kap. 12 och 25 §§ rättegångsbalken stadgas om stämning å helt byalag äga tillämpning.

9 §.

Delägares beslut, som i denna lag avses, må ej träda i verkställighet förr än den i 8 § angivna tid gått till ända utan att klandertalan mot detsamma blivit instämd eller sådan talan blivit genom laga kraft ägande utslag ogillad.

Visar sig, efter det beslut enligt 5, 6 eller 7 § fattats om ägas användning eller avhändande, att fara föreligger för att under tiden, till dess beslutet må verkställas och, i fall som i 5 § avses, reglemente blivit fastställt, ägan bliver utsatt för vanvård av delägare, må på begäran av någon av delägarna överexekutor, där skäl därtill i övrigt prövas föreligga, meddela förbud för delägarna att under nämnda tid å ägan verkställa avverkning eller taga ler, torv, grus eller dylikt. Om sådant förbud gälle i tillämpliga delar vad i utsökningslagen om skingringsförbud sägs, dock att pant eller borgen för skada, som kan genom åtgärden vederparten tillskyndas, icke erfordras.

10 §.

Ansökan om ägas ställande under förvaltning av god man göres å landet hos domaren och i stad hos rätten. I anledning av sådan ansökan skall, där ej med hänsyn till ägans beskaffenhet eller omständigheterna i övrigt åtgärden finnes vara överflödig eller olämplig, förordnande av domaren eller rätten meddelas för delägare eller annan att såsom god man omhändertaga ägans förvaltning.

Förordnande, som nu sagts, meddelas på viss tid eller tills vidare och innebär uppdrag att förvalta äga till delägarnas samfällda bästa. God man må ej om bortlegande av samfälligheten träffa avtal, som avser längre tid än till den fardag, som infaller näst efter det förordnandet upphört.

Där någon delägare sådant fordrar eller det eljest finnes påkallat, må beträffande god mans förvaltning de övriga föreskrifter lämnas, vartill omständigheterna i varje fall kunna föranleda; och bör därvid särskilt iakttagas att, där det till förebyggande av märkligt förfång för delägare finnes erforderligt, bestämmelser meddelas om rätt för delägarna till sådant nyttjande, som i 6 § 1 mom. andra punkten omnämnes, samt om ordningen för detta nyttjande ävensom, där ägan omfattar skogsmark, till betryggande av tillfredsställande skogsvård därå.

Sådana föreskrifter meddelas av rätten, sedan samtliga delägare lämnats tillfälle att yttra sig och, där fråga är om bestämmelser i avseende å skogsvård, yttrande inhämtats från vederbörande skogsvårdsstyrelse eller skogstjänsteman.

11 §.

Vad i 18 kap. handelsbalken är för syssloman stadgat i fråga om ansvarighet och redovisning, så ock om arvode och ersättning för kostnader skall gälla även för god man, som i denna lag avses.

12 §.

Kostnad, som av gode mannen gjorts för förvaltning av samfällighet, skola samtliga delägare vidkännas, envar i förhållande till sin lott.

13 §.

Ej må någon till god man förordnas, utan att han därtill samtyckt. Vill den, som är till god man förordnad, befattningen frånträda och gitter han visa skälig orsak,

eller ansöker delägare, att god man entledigas, och provas skäl därtill vara,

eller varda delägarna ense att själva omhändertaga förvaltningen av samfälligheten och göra de därom anmälan,

eller beslutes i den ordning, som i denna lag sägs, om förfogande över samfälligheten på sådant sätt, att förvaltning av god man ej vidare erfordras,

eller varder upplyst, att samfälligheten blivit för gemensam räkning försåld eller att gemenskapen annorledes upphört,

varde gode mannen av rätten eller domaren entledigad.

14 §.

Över beslut, som av domaren meddelas enligt 10 eller 13 §, må klagan föras hos hovrätten.

Beslut, som av rätten eller domaren meddelas enligt 5, 10 eller 13 §, träder utan hinder av förd klagan genast i verkställighet.

15 §.

Företager, sedan angående ägas användning bestämmelse enligt denna lag träffats, delägare i strid därmed avverkning eller tager grus, torv, ler, sand eller dylikt eller överträder han eljest genom brukande av ägan vad sålunda blivit bestämt,

eller nyttjar delägare, utan att därtill hava erhållit medgivande, äga, som är ställd under förvaltning av god man,

eller bryter delägare mot förbud, som meddelats jämlikt 9 § andra stycket,

varde han ansedd som hade han, såsom i 24 kap. 6 § strafflagen avses, missbrukat sin rätt i samfälligheten, dock att överträdelse av meddelat förbud, som nyss sagts, skall höra under allmänt åtal, samt att

annan förseelse, som här åsyftas, må åtalas av allmän åklagare efter angivelse av delägare.

16 §.

Gälla på grund av lag eller särskild författning bestämmelser angående förvaltning eller användning av ägor, som eljest falla under stadgandena i denna lag, eller för visst slag av sådana ägor, skall vad i denna lag föreskrivits icke hava tillämpning i avseende å sådana ägor i vidare mån än som är med förstberörda bestämmelser förenligt. Dock skall vad i 10, 11 och 12 kap. byggningsbalken samt i förordningen om skogarna i riket den 1 augusti 1805 finnes stadgat angående nyttjande av samfälld skog och mark, som icke är sockenallmänning, icke utgöra hinder att enligt denna lag träffa däremot stridande bestämmelser.

Finnas i gällande byordning bestämmelser upptagna om samfällighets förvaltning eller nyttjande, skall byordningen härutinnan äga tillämplighet till dess berörda bestämmelser varda upphävda efter ty i byordningen föreskrives eller i den uti denna lag stadgade ordning.

17 §.

Har enligt lagen den 11 juni 1915 med särskilda bestämmelser beträffande viss samfälld skogsmark inom Kopparbergs län anordnats förvaltning eller meddelats avverkningsförbud, som gäller den 30 juni 1921, skall berörda förvaltning eller förbud fortfarande tillämpas till dess om det ifrågavarande markområdet anordning träffats och kan träda i verkställighet i enlighet med denna lag, dock längst intill den 1 januari 1922.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1921.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 8 november 1912 om rätt till jakt.

Häriigenom förordnas, att 3 § i lagen den 8 november 1912 om rätt till jakt skall hava följande ändrade lydelse:

3 §.

Å sockenallmänning, byaskog eller annan dylik samfällighet må delägarna, där de ej annorledes åsämjas, allenast för egna behov utöva jakträtt.

Äro om allmänningens eller samfällighetens förvaltning särskilda föreskrifter gällande, äga delägarna i enlighet därmed fatta beslut om jakträttens tillgodogörande för gemensam räkning. I andra fall må bestämmelse om jakträtten träffas efter ty i lagen om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfälda ägor och rättigheter är stadgat.

Avgärda by have jakträtt allenast å sina ägor inom hank och stör.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1921.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11
oktober 1920.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BRANTING,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena friherre PALMSTIERNA,
Statsråden: THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, NILSSON, ERIKSSON, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, LINDER.

Departementschefen, statsrådet Åkerman anförde efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet:

I skrivelse den 17 april 1912 anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t täcktes utreda, i vad mån behov kunde förefinnas av bestämmelser, avseende att beträffande vid skifte av jord undantagna eller därmed jämförliga samfällda ägor eller rättigheter bereda delägarna i samfälligheten tillfälle att fatta bindande beslut i frågor rörande densamma, samt för riksdagen framlägga det förslag, som av denna utredning kunde föranledas.

Med föranledande härav och i enlighet med Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade dåvarande chefen för justitiedepartementet den 23 maj 1914 häradshövdingen, f. d. revisionssekreteraren friherre Bror Carl Cederström, förste lantmätaren Karl Isak Grubbström och revisionssekreteraren Yngve Georg Wisén att inom departementet biträda med verkställande av den begärda utredningen ävensom med avgivande av förslag till lagstiftning, vartill utredningen kunde föranleda.

Sedan dessa sakkunniga den 1 juni 1918 avgivit betänkande samt yttranden häröver inkommit från dels samtliga länsstyrelser, dels flertalet domhavande och dels aderton utav de till ett trettiootal uppgående socknar i Dalarne, vilka helt eller delvis blivit storskiftade med bidrag av statsmedel, anhåller jag att få för Eders Kungl. Maj:t anmäla detta ärende.

Uti den motion, som föranledde riksdagens ovannämnda skrivelse, hade anförts bland annat:

Motion.

Byalagen på landet saknade i olikhet med andra samhällen och för-

eningar, där flera än en hade beslutanderätt, organ för överläggningar och beslut i frågor, som rörde gemensamma intressen. De förordningar om byordning eller, enligt nutida begrepp, bystämmor, som på sin tid funnits, hade, ehuru det ej kunnat ådagaläggas, att dessa byordningar formligen upphävts, dock efter ikraftträdandet av lagarna om jordens uppdelning, bl. a. skiftesstadgan, stängselförordningen, dikningslagen, lagen om enskilda vägar på landet m. fl. lagar, förlorat all betydelse, praktiskt taget, för den lagbundna beslutanderätten inom byalagen.

Det kunde icke bortresonneras, att en lucka i detta fall existerade i lagstiftningen. Väl medgåves, att de mångahanda ärenden, som på sin tid hörde under bystämmans behandling, förminskats, men ännu återstode dock många sådana ärenden, såsom t. ex. vårdnaden och användningen av byarnas gemensamma samfälligheter, fisken, skogar, vägar, grustag, lertag, betes- och jakträtt, för särskilda ändamål avsatta områden, holmar, klippor och skär vid kusten. Uti dessa samfälligheter hade byamännen andel i förhållande till det mantal, var och en ägde inom byn. Att bysamhällena mer och mer försvunne vore så långt ifrån sant, att bysamhällena snarare tillväxte. Ett bysamhälles försvinnande torde ej ske på annat sätt än genom bysamhällets inkorporering med stad eller förvandling till municipalsamhälle eller köping. Ännu vore lång tid, innan våra byar komme i sådan ställning. Genom jordens alltjämt fortgående uppdelning ökades jordägarnas antal inom byalagen och ju större bleve behovet att få till stånd en institution, som hade hand om byamännens gemensamma angelägenheter. I Norrland funnes byar, som till såväl folkmängd som areal vore vida större än hela kyrksocknar i södra Sverige.

Om under nuvarande förhållanden något skulle kunna uträttas rörande en bys samfällighet eller annan gemensam angelägenhet, fordrades enhällighet. Där tvist om samfällighets skötsel eller användning uppstode, tillgrepes ofta den från bysamhällets synpunkt mindre lämpliga vägen att, där så ske kunde, begära laga skifte. En var, som närmare kände den betydelse, samfälligheterna inom byalagen hade för byamännen, kunde icke annat än finna den på senare tiden i stor utsträckning förekommande uppdelningen av samfälligheterna såsom ett steg bakåt för bysamhällets intressen.

Rörande vatten-, vattenfalls- och fiskerätter, som i de flesta fall vore odelbara och vilka numera börjat stiga i värde, vore det uppenbart, att dessa rättigheters utnyttjande försvärades eller rent av omöjliggjordes, därest fullständig enighet icke rådde inom byar, som ägde slika samfälligheter. Om tilläventyrs en by ägde vattenfall, som menighet eller enskilda, utom byn stående, skulle önska köpa och utnyttja för industri-

ella eller andra behov, så kunde *en* delägare i samfälligheten, även om denne ende delägare endast hade en obetydlig bråkdel av det hela, hindra hela företaget genom obilliga anspråk eller egennyttia i ett eller annat avseende.

Utom andra olägenheter av det nuvarande kaotiska tillståndet inom byalagen kunde framhållas det olidliga tillstånd, fiskarebefolkningen i skärgårdarna utefter hela rikets kust befunne sig uti, till följd av svårigheterna att få tryggare arrenden för sina på byars samfälligheter ute i skärgården uppförda boningar. Därest fiskarebefolkningen, då det gällde arrende av klippor och skär samt fiskerätt, hade att vända sig till en enhet, bystämman, och denna hade makt att fatta jämväl för minoriteten inom byalaget lagligen bindande beslut, skulle helt visst fiskarebefolkningen erhålla betydande lättnad i sina nu synnerligen svåra förhållanden.

I utlåtande över denna motion framhöll lagutskottet, efter omnämnande av byggningabalkens bestämmelser angående byamän samfällt tillhörig mark, att i nämnda balk saknades bestämmelser rörande formerna för byamännens överläggningar och beslut i frågor rörande disposition och förvaltning av denna mark, samt att likaså saknades bestämmelser rörande reglering av byamännens inbördes förpliktelser och deras gemensamma intressen med avseende å ordning, säkerhet m. m. Utskottet erinrade om att behovet av dylika föreskrifter varit på sin tid i viss mån tillgodosett genom de s. k. byordningarna, vilka enligt kungl. resolutionen på allmogens besvär den 1 september 1741, § 13, skulle »för lag uti bye-skrån vara gällande» och för vilka formulär lämnats genom det »projekt till byordning», som bifogats Kungl. Maj:ts brev till landshövdingarna den 20 februari 1742 angående landskulturens upphjälpande. Sedan utskottet vidare framhållit, att lagkommittén i sitt förslag till byggningabalk upptagit vissa stadganden rörande byordningar, men att lagberedningen däremot uteslutit dessa bestämmelser bl. a. av det skäl, att i följd av byarnas söndersprängande genom laga skiften behovet av sådana ordningar årligen minskades, yttrade utskottet:

Såsom lagberedningen antagit, hade behovet av sådana byordningar, som i lagkommitténs förslag avsetts, minskats allteftersom jorden skiftats och samfälligheterna avtagit i antal och omfång. Jämväl de byordningar, som med 1742 års förslag såsom mönster i en del orter upprättats och fastställts, finge numera i huvudsak anses hava förlorat praktisk betydelse. Härtill hade även andra omständigheter bidragit. Dels innehölle de redan vid sin tillkomst åtskilliga bestämmelser, vilka vore stridande mot allmän lag, och dels hade sedermera i stor utsträckning de förhål-

Lagutskottet.

landen, byordningarna avsåge att reglera, blivit ordnade genom föreskrifter i särskilda tid efter annan utfärdade lagar och författningar. I fråga om säkerhets-, ordnings- m. fl. politieangelägenheter bleve byamännens intressen numera tillfyllest iakttagna av de myndigheter, som genom kommunallagarna och därpå grundade författningar tillerkänts befogenhet att härutinnan meddela erforderliga föreskrifter. Byamännens skyldigheter gentemot det allmänna med avseende å väghållnings- och skjutsningsbesväret m. m. vore reglerade genom särskilda författningar; och i fråga om deras av grannelaget härrörande ömsesidiga förpliktelser med avseende å dikning och stängsels uppsättande hade bestämmelser meddelats i lagen om dikning och annan avledning av vatten den 20 juni 1879 samt kungl. förordningen den 21 december 1857 om stängselskyldighet m. m. Beträffande åter förvaltningen av den samfällda marken hade i åtskilliga ämnen byggningabalkens stadganden ersatts med bestämmelser i särskilda författningar av civilrättslig natur. Därvid hade i vissa fall med hänsyn till svårigheten att åstadkomma enighet mellan delägarna rörande förvaltningen av samfälld mark, å ena sidan, och angelägenheten av att ett ändamålsenligt brukande av samfälligheten komme till stånd, å den andra, särskilda föreskrifter meddelats rörande förfarandet, då sådan enighet icke kunde uppnås. Dylika bestämmelser rörande förvaltningen av samfälld mark vore meddelade i kungl. förordningen den 8 mars 1770 rörande anläggande av torp och nybyggen å oskift mark, kungl. förordningen om skogarna i riket den 1 augusti 1805, jaktstadgan den 21 oktober 1864, kungl. förordningen den 8 juni 1866 angående särskilda föreskrifter i avseende å rättigheten till tångtäkt å havsstränderna i riket, kungl. förordningen angående jordägares rätt över vattnet å hans grund den 30 december 1880, lagen om rätt till fiske den 27 juni 1896, lagen om samäganderätt den 30 september 1904 och lagen den 5 juni 1909 angående husbehovsskogar inom vissa områden, m. fl. författningar. Ehuru väl alltså i allmänhet de byalagens gemensamma angelägenheter, vilka förut enligt byordningarna utgjort föremål för handläggning och beslut vid bystämma, på grund av skiftesverkets fortgång numera i väsentlig mån minskats, och i övrigt förvaltningen av desamma genom den i särskilda ämnen tillkomna lagstiftningen i stor utsträckning ordnats, kvarstode dock fortfarande i många fall behovet av bestämmelser för möjliggörande av beslut i fråga om sådana byamännens gemensamma angelägenheter. Detta hade vid föregående riksdagar såväl av enskilda motionärer som av de utskott, som behandlat därom väckta motioner, framhållits. Under det emellertid i dessa äldre motioner yrkats föreskrifter till reglerande jämväl av de angelägenheter inom byarna, som rörde ordning och säkerhet eller

byamännens av grannelaget härrörande förpliktelser i den mån desamma ej blivit genom den ovan omförmälda lagstiftningen på annat sätt ordnade, avsåges i den förevarande motionen allenast sådana ordnings- och ekonomiska angelägenheter, som anginge byamännens samfällda egendom. I den förevarande motionen hade sålunda framhållits önskvärdheten av bestämmelser, som kunde göra det möjligt för delägare i bysamfälligheter att i gemensamma ekonomiska och ordningsangelägenheter fatta beslut med bindande verkan även i sådana fall, då alla delägare icke vore ense om beslutet. Den i motionen väckta frågan hade beträffande vissa slag av samfälligheter i viss grad redan beaktats. Beträffande en del av dem, såsom kvarnfall, fiskevatten, jakträtt m. fl., syntes det utskottet dessutom icke låta sig göra att för varje fall stadga likartade villkor för delägarnas beslutanderätt. De ifrågavarande samfälligheternas större eller mindre betydelse för delägarna, såväl som hänsynen till de andra omständigheter, som kunde hava påkallat särskilda författningar i dithörande ämnen, krävde uppenbarligen olika förutsättningar för tillgodogörandet och förvaltningen av de olika samfälligheterna. Detta hade ock i den gällande lagstiftningen iakttagits, och vore väsentligen skilda bestämmelser i de särskilda författningarna meddelade i detta hänseende. Under det sålunda jaktstadgan föreskreve, att varje delägare i »sockenallmänning, byaskog eller dylik samfällad mark» ägde rätt till all jakt å samfälligheten, vore i fråga om nyttjanderätten till oskift vatten eller fiske stadgat, att därest delägarna icke enades, frågan skulle hänskjutas till rättens prövning. Beträffande ordningen för nyttjande av tångtäkt ägde Konungens befallningshavande, därest godvillig överenskommelse mellan delägarna ej träffades, förordna, varemot område, som vid avvittring utlagts till samfällad husbehovsskog, skulle förvaltas enligt av Konungens befallningshavande fastställt reglemente. I fråga om upplåtelse av rätt till samfällighet vore stadgat, att rätt till fiske finge upplåtas, om de flesta delägarna därtill samtyckte, under det allmän husbehovsskog skulle bibehållas oförminskad, och i övrigt såsom regel gällde, att överlåtelse ej finge ske utan att delägarna därom enades. För den händelse i dessa hänseenden annan ordning för samfälligheternas förvaltning skulle anses böra stadgas, borde dock i varje fall bestämmelserna härom, alltefter ärendenas olika beskaffenhet, meddelas genom ändringar eller tillägg i de särskilda författningarna. Härvid erinrades emellertid, att vissa delar av den ifrågavarande lagstiftningen vore under omarbetning. Så vore förhållandet med författningarna rörande rätt till vatten, skogshushållning och jakträtt; varjämte beträffande fiske särskilt förslag till lag om gemensamhetsfiske redan år 1909 blivit för riksdagen framlagt,

ehuru detsamma då ej av riksdagen antogs. Även om utskottet sålunda icke ansåge sig kunna biträda motionen i denna del, för såvitt därmed avsåges att erhålla gemensamma, för alla slag av samfälligheter gällande föreskrifter, borde dock medgivnas att bestämmelser i den föreslagna riktningen vore erforderliga beträffande åtskilliga andra samfälligheter. Sådana samfälligheter vore i första hand de, som jämlikt de för varje tid gällande författningar vid skifte avsatts för skiftesdelägarnas gemensamma behov, såsom »fiskelägen, kalk- eller täljstensbrott, vattenställen, blekeplatser eller linsänken» m. fl. dylika lägenheter. Vidare lägenheter av liknande art, som, utan att hava vid skifte »av odeld massa» anordnats och särskilt avrösts, vore belägna å oskift mark, ävensom dylik mark över huvud, i den mån densamma ej vore av beskaffenhet, att rörande förvaltningen därav särskilda bestämmelser vore meddelade. Samfälligheter av ifrågavarande art vore icke blott sådana, som vore gemensamma för visst byalag, utan även sådana, som samfällt tillhörde flera byalag, hemman, hemmans- eller lägenhetsdelar. I vissa fall hade även för socknarna såsom skifteslag samfällda områden avsatts. Att i fråga om vården och dispositionen för gemensam räkning av dylika samfälligheter enhällig överenskommelse städse erfordrades, måste uppenbarligen i många fall vara ägnat att medföra avsevärda olägenheter. Enskilda delägare kunde av egennytta eller tredska omintetgöra eller försvåra utförandet av företag, som skulle för samtliga delägare medföra vinst eller vara nödvändiga för bibehållandet av samfällighetens värde. Fråga kunde uppstå om försäljning eller utarrendering för gemensam räkning till byggnads-, hamn- eller marknadsplats eller dylikt av till sådant bruk tjänlig mark eller av sådana för gemensamt behov avsatta lägenheter, som, på grund av ändrade förhållanden eller efter att hava helt utnyttjats, icke vidare vore för sitt ursprungliga ändamål användbara. Fråga kunde även uppstå om dispositionen på annat sätt av en till gemensamt bruk avsatt lägenhet eller avkomsten därav. Att i sådana eller andra fall, då tillfälle erbjöde sig att bereda inkomst och gagn av en eljest föga inkomstbringande lägenhet, en enskild delägares illvilja eller oförmåga att bedöma frågan skulle kunna omintetgöra en dylik åtgärd, syntes icke billigt. Den utväg, som lagen för vinnande av rättelse i dylika fall anvisade, eller skifte å samfälligheten, kunde i många fall icke heller med fördel anlitas. De samfälligheter, om vilka här vore fråga, vore nämligen synnerligen ofta med hänsyn till sin omfattning eller beskaffenhet sådana, att de antingen icke kunde delas eller i allt fall genom skifte skulle avsevärt förlora i värde. Det syntes utskottet sålunda angeläget, att bestämmelser funnes, som åt flertalet av delägarna

i samfällighet inrymde befogenhet att i fråga om samfällighetens vård och tillgodogörande fatta beslut med bindande verkan även för övriga delägare; och syntes en dylik befogenhet kunna delägarna tillerkännas utan att den enskildes rätt i samfälligheten därigenom behövde lida intrång av nämnvärd beskaffenhet. Det kunde emellertid ifrågasättas, huruvida icke det behov av bestämmelser i förevarande hänseende, som sålunda enligt utskottets förmenande förefunnes, kunde tillgodoses genom byordningar, som stadfästas i enlighet med 1741 års kungl. resolution. Enligt vad utskottet inhämtat, hade även under de senaste åren dylika byordningar upprättats å vissa orter och av vederbörande häradsrätter fastställts, och genom dom den 24 mars 1885 hade Kungl. Maj:t i särskilt mål förklarat, att en i målet åberopad, den 25 augusti 1857 för Mölndals kvarnby fastställd byordning, enligt vilken till bestridande av utgifter för vattenverksägarnas gemensamma räkning på dem efter det vattenverken för allmän bevillning åsatta taxeringsvärde fördelats visst belopp, i sådant hänseende fortfarande måste anses gällande. De vid tiden omedelbart efter ovanberörda resolution stadfästa byordningar vore emellertid, där de ännu någonstades vunne tillämpning, synnerligen otidsenliga, och vad anginge de under senaste åren upprättade byordningar, om vilka utskottet ägde kännedom, så innehölle de i många hänseenden bestämmelser, vilka uppenbarligen ej kunde tillerkännas laglig giltighet. Även om genom dylika byförfattningar föreskrifter skulle kunna meddelas med bindande verkan icke blott i fråga om delägarnas i bysamfällighet gemensamma ordningsangelägenheter, utan även med avseende på förvaltningen av samfälligheter, kunde det dock svårigen antagas, att i desamma bestämmelser skulle kunna meddelas av beskaffenhet att föranleda inskränkning i enskild delägare enligt allmän lag tillkommande rätt i samfälligheten och medföra befogenhet att med intrång i dylik rätt genom avtal med annan än delägare med laga verkan förfoga över samfälligheten i fråga. Tvivelaktigt vore ock, huruvida 1741 års resolution över huvud taget kunde äga tillämpning å samfälligheter, som vid skifte avsatts för gemensamt behov; och erinrades därvid, att enligt det av skiftesstadgekommittén den 28 juli 1911 avgivna förslag till ny skiftesstadga vore avsett, att vid skifte mark skulle kunna i större utsträckning, än nu vore fallet, undantagas för gemensamt behov. I varje fall kunde ej genom byordningarna i förevarande hänseende behovet av bestämmelser fyllas i fråga om andra samfälligheter än bysamfälligheterna. Med hänsyn till sistnämnda förhållande ävensom till den osäkerhet i fråga om byordningarnas tillämpningsområde, som torde förefinnas, syntes det utskottet, som vore en

2117. *Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. 149 häft. (Nr 177.)* 3

utredning av hithörande ämnen av behovet påkallad. Vid den undersökning, som i ämnet kunde komma att äga rum, borde jämväl bliva föremål för bedömande, huruvida de former, som kunde bliva fastslagna såsom lämpliga för åstadkommande av överläggning och beslut i senast berörda frågor, kunde göras tillämpliga även med avseende på överläggning och beslut i frågor, som berörde delägare i förevarande slag av samfälligheter i allmänhet. Med anledning av vad utskottet sålunda anfört hemställde utskottet, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, i vad mån behov kunde förefinnas av bestämmelser, avseende att beträffande vid skifte av jord undantagna eller därmed jämförliga, samfälliga ägor eller rättigheter bereda delägarna i samfälligheten tillfälle att fatta bindande beslut i frågor rörande densamma, samt för riksdagen framlägga det förslag, som av denna utredning kunde föranledas.

*Förevarande
departements-
chefen.*

Vid föredragning i statsrådet den 1 maj 1914 av riksdagens ifrågasvarande skrivelse yttrade chefen för justitiedepartementet:

»Enligt 10 kapitlet skiftesstadgan böra eller kunna vid skifte undantag av mark göras för åtskilliga delägarnas allmänna behov. De områden, som sålunda undantagas, bliva skiftesdelägarnas gemensamma tillhörighet. Om sättet för handhavandet av dessa områden är i skiftesstadgan ej något stadgat. I praxis har vid skiftena ofta undantagits mark både för ändamål, som i skiftesstadgan ej varit avsedda, och till omfattning, som betydligt överstigit behovet. Dessutom har ej sällan vid skifte mark lämnats utanför delningen och sålunda bibehållits gemensam utan bestämt angivande av anledningen därtill. Vad nu sagts om skiften enligt gällande skiftesstadga gäller även om delningar enligt tidigare skiftesförfattningar.

Angående användningen och förvaltningen av de samfälliga områden, som genom skiftena sålunda uppstått och uppstå, finnas för närvarande bestämmelser dels i byggningsbalken (särskilt i dess 10 och 11 kap.), dels ock i särskilda lagar och författningar, såsom förordningen om skogarna i riket den 1 augusti 1805 (21 och 22 §§), lagen den 8 november 1912 om rätt till jakt (3 §), lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske (10 §), förordningen om jordägares rätt till vattnet över hans grund den 9 december 1880 (5 §), förordningen den 8 juni 1866 angående särskilda föreskrifter i avseende å rättigheten till tångtäkt å havsstränderna och lagen den 5 juni 1909 angående husbehovsskogar inom vissa områden.

Däremot är lagen om samäganderätt den 30 september 1904, enligt

dess 19 §, icke tillämplig på ägor av ifrågavarande slag, utom såvitt angår mark, som varit till ständigt ryttare-, soldat- eller båtsmanstorp anslagen.

Granskar man närmare innehållet av de bestämmelser, som sålunda för närvarande finnas på nu förevarande område, skall man finna, att beträffande en stor del av ifrågavarande samfällda områden — och detta särskilt med avseende å de i allmänhet värdefullaste av dem — gäller, att de få av delägarna användas till delägarnas husbehov, men ej utan enstämmig överenskommelse för annat ändamål, och vidare att närmare föreskrifter om användandet av husbehovsrätten i allmänhet saknas (undantag bildar ovannämnda bestämmelse angående fiske), liksom ock bestämmelser saknas angående handhavandet av områdenas förvaltning.

I det av skiftesstadgekommittén år 1911 avgivna förslag till lag om skifte av jord har beträffande viss samfällld mark, nämligen till gemensamhetsskog avsatt område, föreslagits, att den skulle stå under på särskilt sätt anordnad förvaltning. Angående vissa skiftesundantag av skogsmarks natur inom Kopparbergs län hava ock av särskilda kommitterade i ett under innevarande år avgivet betänkande föreslagits intimeristiska bestämmelser innefattande regler för undantagens användning och förvaltning, avsedda att gälla intill dess allmän lagstiftning på detta område komme till stånd.

Beträffande större delen av nu ifrågavarande samfälligheter torde gälla, att gemensamheten ej kan upplösas genom skifte utan förfång för delägare, som däri har någon mindre del, och att alltså skifte enligt 3 § 4 mom. skiftesstadgan ej mot bestridande av sådan delägare må äga rum. Att sålunda i fråga om värden och dispositionen för gemensam räkning av dylika samfälligheter enhällig överenskommelse städse erfordras måste — på sätt också riksdagen framhållit i sin ifrågavarande skrivelse — uppenbarligen i många fall vara ägnat att medföra avsevärda olägenheter.

Med avsende härå och i betraktande av de ej obetydliga värden, som dessa undantag kunna representera, anser jag, i likhet med riksdagen, det böra tagas i omprövning, huruvida icke allmänna föreskrifter böra komma till stånd beträffande användningen och förvaltningen av de gemensamhetsområden utav ifrågavarande slag, om vilka ej i annan ordning redan lämnats tillfredsställande bestämmelser i förevarande avseende.»

I sitt betänkande hava de sakkunniga till en början gjort en utredning, i vad mån i äldre ordning tillkomna bestämmelser rörande bysamhällens förvaltning, s. k. byordningar, kunde nöjaktigt reglera

Sakkunniga.

den till sakkunnigas behandling överlämnade frågan. Denna utredning har fört de sakkunniga till den uppfattningen, att ehuru väl å ena sidan byamän icke utan stöd av byordningsförfattningarna skulle kunna med obetingat bindande verkan för framtiden träffa bestämmelser beträffande användningen av byns gemensamma egendom, såvida icke dessa bestämmelser gäves karaktär av servitut och betryggades på sätt för sådan rätts bevarande i allmänhet erfordrades, likväl å andra sidan, om dylika bestämmelser tillkommit på den väg, som i byordningsförfattningarna angäves, de ifråga om förbindande verkan för framtiden finge tillerkännas större betydelse, åtminstone såvitt de anginge ämnen, som inginge i det område, dessa författningar avsåge att reglera. Några gränser för den giltighet, som sålunda borde tillerkännas bestämmelser av detta slag, kunde emellertid svårligen angivas, utan finge på undersökning i varje särskilt fall bero, om en sådan bestämmelse skulle anses bindande för byamän, som ej deltagit i beslutet om dess tillkomst. Då det sålunda måste antagas, att sådana förhållanden, vilkas ordnande avsåges med de sakkunnigas uppdrag, under vissa omständigheter kunde regleras genom bestämmelser, tillkomna på den väg, byordningarna utstakade, finge det å andra sidan fasthållas, dels att för närvarande allenast ett jämförelsevis ringa antal byar vore försedda med byordningar, som ägde betingelser för att ens i någon begränsad mån göra till fyllest härutinnan, samt att nya byordningar innefattande bestämmelser för sådana förvaltningen av samfälligheter rörande frågor, däri delägarna ej kunde enas, endast undantagsvis torde komma att uppstå, dels ock att den med uppdraget åsyftade lagstiftningen omfattade jämväl samfälligheter, som ej tillhörde byar och att dessa i varje fall icke berördes av bestämmelser, tillkomna på nämnda väg.

Härefter övergå de sakkunniga till en redogörelse för de i allmän lag eller speciallagar givna bestämmelser, som avse nyttjandet av samfälligheter, varom nu är fråga. Denna redogörelse upptager dels stadganden i byggningsbalkens 10, 11 och 12 kapitel och dels bestämmelser angående vattenrätt, fiske, jakt, rätt till väg samt vägars anläggande och underhåll, kreatursbete och stängsel, anläggning av torp å gemensam mark, gemensam husbehovsskog å vissa orter m. m.

Beträffande de till utredning överlämnade frågornas förhållande till lagen den 30 september 1904 om samäganderätt framhålla de sakkunniga, hurusom nämnda lag vore avsedd att reglera förhållandena beträffande samfälld egendom i allmänhet, men från dess giltighetsområde vore i 19 § undantag gjort för ägor, som vid skifte av jord blivit undantagna för delägarnas allmänna behov eller eljest vore sam-

fällda för flera fastigheter, de där till någon del hade sina ägor genom skifte eller eljest åtskilda, samt att, ehuru ordalagen i bemälda undantag från samäganderättslagen icke alldeles sammanfölla med lydelsen av de sakkunnigas uppdrag, som efter orden skulle avse vid skifte undantagna eller därmed jämförliga samfälda ägor, dock i båda fallen torde åsyftas samma slag av ägor.

Den sålunda lämnade utredningen om lagar och andra författningar, vilka helt eller delvis hava avseende å användande av samfäld egendom, har synts de sakkunniga visa, att genom däruti givna bestämmelser regleras antingen allenast handhavandet av vissa slag av samfälligheter eller ock endast speciella frågor angående sådant nyttjande.

Den närmaste frågan för de sakkunniga har härefter varit, i vad mån behov numera kunde förefinnas att fylla den på ifrågavarande lagstiftnings område förefintliga luckan. I denna fråga föreligga dels yttranden av länsstyrelserna uti deras underdåniga utlåtanden över riksdagsskrivelsen den 17 april 1912 och dels upplysningar, som av de sakkunniga införskaffats från förste lantmätnarna i länen och andra ortsmyndigheter ävensom vid resor i en del orter, rörande frekvensen av ännu förekommande samfälligheter av ifrågavarande slag och om deras nuvarande användning och den hittills tillämpade ordningen för behandling av frågor härom. Vad härutinnan förebragts har av de sakkunniga sammanförts uti vid deras betänkande fogade bilagor.

Av den sålunda åstadkomna utredningen — yttra de sakkunniga vidare — torde framgå, att ett bestämt behov förefunnes av lagbestämmelser om sättet för avgörande av sådana frågor om nyttjande av nu ifrågavarande slag av samfälligheter, angående vilka åsämjande ej kunde vinnas; och hölle de sakkunniga före, att införandet av bestämmelser i detta syfte skulle verka därhän, att ej allenast ett stort antal samfälligheter, som hittills lämnats obeaktade, komme till användning för delägarnas gemensamma bästa, utan ock mera värdefulla samfälda ägor, vilka nu efter åsämjande brukades på sätt, som bringade allenast ringa fördel, genom ändamålsenligare användning kunde lämna betydligt ökad vinst för samtliga delägare. Att i vissa fall mycket betydande värden vore att på denna väg tillvarataga visades av den utredning, som förekomme i det av särskilda kommitterade den 27 mars 1914 avgivna betänkande, som legat till grund för den provisoriska lagen med bestämmelser om vissa skogssamfälligheter i Kopparbergs län. Enligt denna utredning hade vid storskiften å åtskilliga socknar inom nämnda län avsatts mark för gemensamt behov såväl för själva sockenskietslagen som för därifrån utbrutna byar och fäbodslag och detta i utomordentligt

stor utsträckning, varjämte utan angiven sådan grund lämnats odelade likaledes högst betydande arealer. Av dessa undantag hade en del sedermera delats, men en stor mängd bibehållits gemensamma. Så torde inom Mora socken ännu finnas gemensamma områden, omfattande över sextontusen tunnland skogsmark och mer än tretusenfemhundra tunnland »oduglig mark», detta oberäknat vad som avsatts för de särskilda till socknen hörande byar och fäbodeställen. Jämväl från Malungs, Rättviks, Solleröns, Järna, Nås, Floda, Venjans, Orsa, Ore, Gagnefs, Svärdsjö, Envikens, Äppelbo och Lima socknar vore uppgifter lämnade om ännu bibehållna betydande samfälligheter för socknarna och ur dem utbrutna skifteslag. I berörda betänkande vore intagen en utförlig redogörelse för dessa samfälligheter jämte uppgifter om sättet för deras handhavande, och hänvisades till denna redogörelse.

Säkert förefunnes jämväl på andra orter i viss mån analoga förhållanden, ehuru givetvis ej i den omfattning som inom Kopparbergs län, där egenartade omständigheter i avseende å skifteslagsindelningen och sättet för jorddelningens utförande med mera vållat såväl, att samfälliga undantag och uteslutning av ägor från delning skett i en vida större skala än eljest varit vanligt, som ock att delägareantalet i sådana samfälligheter och därav följande svårigheter vid deras handhavande blivit större än på andra orter i allmänhet kunde förekomma. Att i sistnämnda avseende en nära motsvarighet finnes i åtskilliga av de större norrländska byarna vore dock att antaga.

Som ovan antytts, låge betydelsen av en ordning, som möjliggjorde samfälligheternas brukande för gemensam räkning även i fall, där enighet emellan delägarna ej kunde uppnås, icke blott däri, att samfälligheterna överhuvud komme till användning, utan i all synnerhet däri, att denna användning kunde göras sådan, att den medförde största gemensamma nytta. I avseende härå torde i främsta rummet vara att tillvarataga de värden, som låge i gemensamma skogsområden samt beten, torv-, ler- och grustäcker m. m., eller de ägor, som enligt byggningsbalken och 1805 års skogsförordning utan alla delägars åsämjande väl finge brukas till husbehov, men ej till avsalu. Här torde föreligga en såväl för de enskilda delägarna som för det allmänna viktig uppgift att vinna nya eller ökade värden genom reglerande av husbehovsnyttjandet eller, där så bättre kunde ske, dess utbytande mot nyttjande till avsalu eller utlegning, samt särskilt i fråga om skog och betesmark genom vårdandet av markens produktivitet och införande av rationell kultur.

I främsta rummet komme härvid i betraktande betydelsen för skogsvården av rationell hushållning å samfälliga ägor. Det kunde ifråga-

sättas, huruvida icke frågan härom närmast vore att ordna genom den allmänna lagstiftningen om vård av enskildes skogar sålunda, att i nämnda lagstiftning infördes erforderliga föreskrifter om vård av sådan samfällad skog. Häremot talade emellertid den omständigheten, att den egenkap av samfällighet, som skulle utgöra motivet för dessa skogars särställning i förhållande till andra i enskild ägo varande skogar, i allmänhet måste betraktas som allenast temporär med hänsyn därtill, att samfälligheten när som helst kunde upplösas vare sig genom delägarnes överenskommelse eller tvångsvis genom skifte. Det sistnämnda gällde väl icke obetingat om de områden, som vid skifte undantagits, men inskränkningen härvid vore endast den, att sådan samfällighet mot någon delägars bestridande finge skiftas allenast, om det kunde ske utan delägars förfång, och beträffande sådana skogsområden, där ordnad skogsvård kunde ifrågakomma, torde väl hinder i detta avseende sällan vara för handen. Då det i allt fall skulle erfordras särskilda bestämmelser för att reglera samfälligheternas förvaltning, hade det funnits riktigast att i samma lagstiftning, varigenom delägarnes omhändertagande av sådana samfälligheter ordnades, lämna nödiga föreskrifter beträffande samfälligheternas skötande jämväl vad skogsvården anginge.

Bland andra intressen att vid handhavandet av värden om samfälligheter särskilt tillgodose vore, såsom nämnts, behovet av lämpliga kreatursbeten. I avseende härå torde genom rationell behandling av nu utan kultur liggande gemensamma betesmarker stora värden vara att tillvarataga. Vidare torde kunna förväntas, att genom lagbestämmelser i förevarande syfte skulle kraftigt främjas kooperativa företag till användande av torvtäkter, stenbrott, vattenkraft m. m.

De samfällda rättigheter, som avsåges i de sakkunnigas uppdrag, vore sådana, som gemensamt tillhörde fastigheter med skilda ägor och kunde jämföras med de utav uppdraget omfattade samfällda ägor. Av sådana rättigheter vore främst att beakta vissa servitut, som jämlikt skiftesstadgans 7 § kunde direkt omsättas i jord genom utbrytning vid skifte, nämligen rätt, som tillkomme ägare av hemman att samfällt med hemman i annat skifteslag å dess mark skogsfång eller mulbete begagna eller torv, sten, grus, ler eller dylikt taga. Beträffande det jämväl i samma paragraf upptagna fiskeservitut gällde däremot förut angivna bestämmelser om rätt till fiske. Andra rättigheter, som borde hit hänföras, vore sådana, som bibehållits gemensamma för ett skifteslag, ehuru själva marken delats, såsom samfällt bete å skiftad utmark, jakt m. m. I den mån handhavandet av dessa rättigheter ej vore reglerat genom redan gällande lagstiftning torde det vara av vikt, att en ordning fast-

- sloges, efter vilken delägarne kunde, även utan allas åsämjande, träffa bestämmelser för rättigheternas lämpliga användning. Härvid gjorde sig huvudsakligen samma synpunkter gällande, som ovan beträffande samfällda ägor vore framhållna.

De huvudgrunder, efter vilka en lagstiftning i förevarande ämne syntes böra läggas, vore, till skillnad från vad som gällde i fråga om lagstiftning angående samegendom i allmänhet, att lagen borde främst åsyfta främjandet av förvaltning av samfälligheterna för delägarnes gemensamma bästa samt att vid denna förvaltning behörig hänsyn borde tagas till sådana speciella intressen i samfällid mark, för vilkas tillgodoseende samfälligheten bildats eller vid övriga ägornas delning bibehållits gemensam. I sistberörda avseende vore tydligtvis att särskilt uppmärksamma det förhållande, att vid fastighetsbildningen genom skiftesförrättningar mången egendom fått sin tilldelning så utlagd, att för dess ändamålsenliga nyttjande erfordrades tillgång till förnödenheter från område, som i sådant syfte bibehållits samfällt för skifteslaget eller delar därav. Att avskära en fastighet härifrån skulle tydligtvis vara ett obehörigt ingrepp i den genom skiftet åstadkomna ägoanordning, som haft till syfte att så mycket som under rådande omständigheter vore möjligt konsolidera de däri ingående fastigheter. Å andra sidan måste det, såsom ovan antytts, vara särdeles angeläget att, där sambruk skulle bestå, detta reglerades i syfte att en var delägare bleve i tillfälle att bekomma sin tillständiga del och att den missvård, särskilt av skog, som allmänt påklagats beträffande samfälligheter under oreglerad husbehovsbrukning, måtte förekommas. Vidare vore att iakttaga, att av ifrågavarande samfälligheter en större mängd icke hade det sammanhang med de delade ägor, till vilka de hörde, att deras bibehållande som samfällighet eller ens deras behållande överhuvudtaget vore utav någon som helst vikt. Där förhållandet vore sådant, vore samfälligheten snarast att anse som en fastighet för sig och att jämställa med samegendom i allmänhet. Så vore fallet med de förutvarande ryttare-, soldat- och båtsmanstorp, å vilka samäganderättslagen givits tillämpning. Att denna tillämpning icke utsträckts till andra fall, som kunde anses härmed ganska analoga, hade väl berott dels på det särskilt framträdande behovet av lättare former för realisation av nämnda till egnahemsförsäljning synnerligen ägnade lägenheter, dels ock därpå, att det beträffande andra samfälligheter, som kunde komma ifråga att härmed jämfällas, i allmänhet ej utan särskild undersökning i varje fall kunde avgöras, huruvida de utan förfång kunde avskiljas från de ägor, vartill de hörde. I detta avseende kunde gränsen icke läggas efter de bestämmelser, enligt

vilka samfälligheterna tillkommit, ty härvid lämnades beträffande skiftesundantagen långt ifrån alltid genom delningshandlingarna tillförlitlig utredning och beträffande andra samfällda ägor stode i allmänhet härutinnan antingen icke någon utredning att erhålla eller ock allenast den upplysningen, att de lämnats gemensamma utan bestämt syfte, vilket icke hindrade, att deras bibehållande kunde vara av väsentlig betydelse för de fastigheter, som de tillhörde. Man skulle möjligen kunna ifrågasätta införandet av en anordning, varigenom delägare kunde få på förhand prövat, huruvida viss sådan äga borde falla under samäganderättslagen eller icke. Så skulle exempelvis kunna ske genom att ägodelningsrätterna tillades befogenhet att på ansökning av delägare pröva, huruvida samfällid äga kunde utan förfång från skifteslaget avhändas, i vilket fall ägan därmed kunde vara angiven såsom hörande under samäganderättslagens bestämmelser. Fördelarna av en sådan anordning skulle dock näppeligen kunna förväntas motsvara därmed oskiljaktiga olägenheter, och denna utväg hade i allt fall icke ansetts böra anlitas, då frågan om handhavandet och eventuellt realiserandet av samfälligheter utav denna kategori syntes kunna tillfredsställande lösas genom bestämmelser, som naturligen läte inpassa sig i en särskild lagstiftning om samfälligheter, som hörde till fastigheter med i övrigt skilda ägor.

I fråga om de särskilda rättigheter, som uppdraget omfattade, torde deras handhavande, i den mån detsamma ej reglerades av redan givna bestämmelser, lämpligen böra ordnas efter enahanda grunder, som beträffande nyttjandet av samfällda ägor nu angivits.

De resultat, som, enligt vad ovan antytts, borde vara syftemålet för lagstiftningen på ifrågavarande område, kunde lämpligast, såsom ock i riksdagsskrivelsen och det lämnade direktivet för de sakkunnigas arbete blivit förutsatt, uppnås genom att en ordning infördes, i enlighet varmed, i brist av åsämjande, enskild delägare gäves makt att tvinga fram åtgärder till de samfälligheters nyttjande, som här avsåges. En annan utväg, som beträffande vissa slag av hithörande samfälligheter kunde vara att anlita, vore ingripande av myndighet för ordnande av lämplig hushållning, där sådant för det allmänna kunde vara av större betydelse; detta kunde då närmast komma ifråga för åstadkommande av ordnad skogshushållning å därför lämpade samfällda ägor, varvid initiativ kunde givas åt vederbörande skogsvårdsstyrelse eller däremot svarande tjänsteman vid skogsstaten. Sådant sätt att ordna frågan skulle dock tydligtvis medföra väsentliga olägenheter och den avsedda vinsten för skogsvårdsintresset torde även med initiativet lagt i delägares hand kunna ernås.

Det lagförslag, som de sakkunniga i enlighet med de anförda synpunkterna utarbetat, är av följande lydelse:

Förslag

till

Lag

om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfällda ägor och rättigheter.

1 §.

Denna lag avser:

1. bys oskifta ägor och annan samfälld mark, som vid jorddelning undantagits för gemensamt behov eller uteslutits från delningen, ävensom mark, som eljest är gemensam för två eller flera fastigheter med i övrigt skilda ägor;

2. rättigheter eller förmåner, som på sätt ovan om ägor sägs äro samfällda för två eller flera fastigheter med helt eller delvis skilda ägor.

Vad här nedan stadgas om ägor gäller i tillämpliga delar beträffande nu angivna rättigheter och förmåner.

2 §.

Kunna delägare ej enas om nyttjandet av äga, som i denna lag avses, må, där ägarna ej äro flera än två, en var av dem påkalla ägans ställande under förvaltning av god man på sätt i 10 § sägs.

Äro ägarna flera än två, må fråga om ägas nyttjande upptagas och avgöras i den ordning 3—7 §§ stadga.

Kan ej bestämmelse om nyttjandet sålunda träffas, vare lag som i första stycket sägs.

3 §.

I fall, som i 2 § andra stycket avses, må fråga om samfälld ägas nyttjande upptagas och avgöras vid sammanträde med delägarna på sätt nedan sägs; och äge en var delägare att de övriga till sådant sammanträde kalla. Kallelse skall tillställas dessa minst fjorton dagar före sammanträdet, såframt ej kortare tid av dem medgives, samt innehålla uppgift om tid och ort för sammanträdet ävensom det ärende, för vars behandling det påkallas. Hava ej delägarna enats om annat ställe för

sammanträdes hållande, skall detta äga rum inom någon av de fastigheter, vartill samfälligheten hör. Äro delägarna flera än tio eller kan icke med säkerhet utrönas, vilka hava del i samfälligheten, må kallelsen delgivas sålunda, att densamma överlämnas till en av delägarna att vara för dem alla tillgänglig, varjämte kallelsen skall, med underrättelse, vilken av delägarna bekommit densamma, minst fjorton dagar före sammanträdet ej mindre uppläsas i kyrkan i den eller de församlingar, där fastigheterna äro belägna, än även införas i en eller flera tidningar i orten. Har boställe eller annat allmänt hemman, som icke innehaves under stadgad åborätt, del i samfälligheten, skall jämväl underrättelse om sammanträdet meddelas Konungens befallningshavande i så god tid, att genom dennes föranstaltande ombud må varda av vederbörande myndighet förordnat att å sammanträdet föra talan för fastigheten.

Vill delägare, hellre än att själv föranstalta om sammanträde, varom nu är sagt, därtill erhålla förordnande för särskild person, må sådant förordnande begäras och meddelas i den ordning, som i 10 § om förordnande av god man sägs. Kostnad, som i anledning härav kan ifrågakomma, skall av sökanden förskjutas, men i händelse åtgärd, som med sammanträdet åsyftas, kommer till stånd, slutligen gäldas av delägarna efter delaktighet i samfälligheten.

4 §.

1 mom. Vid sammanträde, som i 3 § sägs, föres ordet, då särskild person förordnats att föranstalta om sammanträdet, av denne och eljest av den, som därtill av de närvarande delägarna utses. Råder i fråga härom skiljaktighet, gälle den mening, som de flesta efter huvudtalet biträda. Äro rösterna lika, avgöres frågan genom lottning.

2 mom. I andra frågor än i 1 mom. sägs äge vid sammanträdet en var delägare rösträtt efter sin delaktighet i samfälligheten, dock att rösträtt ej må av någon delägare utövas för mera än en femtedel eller, där delägarna äro flera än femtio, en tjugoneddel av de vid sammanträdet närvarande delägarnas efter nämnda grund beräknade röstetal.

3 mom. Vid omröstning gälle, där ej annat för visst fall är bestämt, den mening, som efter stadgad röstberäkning biträdes av de flesta avgivna rösterna. Utfalla vid omröstning rösterna lika, gälle den mening, som de flesta efter huvudtalet biträda. Bliva rösterna även efter denna beräkning lika, avgöre ordföranden, vilken mening skall gälla.

4 mom. Innan fråga, för vars behandling sammanträde utsatts, till avgörande företages, skall utredning ske om de fastigheter, vartill samfälligheten hör, ävensom vilka däri äga del och den grund, som gäller

för en vars delaktighet. Råder osäkerhet, huruvida samfällid äga tillhör visst skifteslag eller annat större skiftesområde, vid vars delning nämnda skifteslag utbrutits, skall, intill dess säker utredning härutinnan förebragts, frågan anses angå det större skiftesområdet.

5 mom. Genom ordförandens försorg skall föras protokoll, med angivande av vad vid sammanträdet avhandlas och beslutes. I protokollet skall ock lämnas redogörelse för den äga, varom fråga är, ävensom, i den mån utredning därom vunnits, fullständig uppgift om de fastigheter, vartill samfälligheten hör. Vidare skola upptagas närvarande delägare och deras andelar i samfälligheten. Varder icke protokollet genast å sammanträdet justerat, skall detsamma inom åtta dagar efter sammanträdet å därvid tillkännagiven tid och plats uppläsas samt förses med underskrift av ordföranden och en eller flera av delägarna utsedda justeringsmän.

5 §.

Besluta delägarna, att samfällighet skall ställas under förvaltning för gemensam räkning, skall ock av dem antagas reglemente, angivande grunderna för denna förvaltning. I sådant reglemente skall upptagas bestämmelse om tillämpning å sammanträde med delägarna av de föreskrifter rörande omröstning, som i denna lag angivas, om val av en eller flera sysslomän för förvaltningen samt om gäldande av kostnaderna för förvaltningen och användande av vinsten därav. I avseende härå skall iakttagas, att delägare, som ej därtill samtyckt, ej må påföras kostnad, överstigande hans del i avkastningen, samt att behållna avkastningen bör antingen användas till företag, som lända till gemensam nytta för de fastigheter, vilka hava del i ägan, såsom skogskultur, anläggning och underhåll av vägar och broar eller dylikt, eller ock till fondering eller utdelning till delägarna efter delaktighet i ägan.

Reglementet skall underställas rättens prövning och för detta ändamål jämte protokoll över det eller de sammanträden, därå frågan om samfällighetens ställande under förvaltning och reglementets antagande förevarit, till rättens ordförande insändas. Rätten skall tillse, att reglementet är i laga ordning tillkommet, att dess bestämmelser äro förenliga med gällande lagar och författningar samt att icke detsamma tillämpning kan lända till märkligt förfång för delägare, som ej deltagit i reglementets antagande eller eljest godkänt detsamma. Dessutom skall, där samfälligheten helt eller delvis utgöres av skogsmark, tillses att bestämmelser lämnats, som trygga en tillfredsställande skogsvård därå, börande rätten ifråga härom, innan fastställelse meddelas, inhämta yttrande från

vederbörande skogsvårdsstyrelse eller skogstjänsteman. Kan reglemente ej oförändrat godkännas, må rätten, efter delägarnas hörande, däri verkställa erforderliga jämkningar.

Varder reglemente ej inom skälig tid antaget och till rätten ingivet, må rätten på begäran av delägare meddela föreskrifter om ägans handhavande att gälla intill dess reglemente kan varda antaget och fastställt.

Syssloman eller, om flera äro utsedda, dessa äga, där ej för visst fall delägarna annorlunda bestämt, att i mål, som röra förvaltningen, tala och svara för delägarna. Äga, som ställts under förvaltning, må ej av syssloman delägarna avhändas eller för längre tid än fem år utlegas utan att delägarna därom beslutat i den ordning, som i 6 § 2 mom. eller 7 § sägs.

6 §.

1 mom. Vilja delägarna, utan att ställa äga under förvaltning enligt 5 §, besluta om dess användning vare sig genom brukande för egen räkning eller genom utlegning, skall därvid tillses, att åtgärden ej länder till märkligt förfång för delägare, som ej till densamma lämnat medgivande. Där till förebyggande av sådant förfång finnes erforderligt, att delägare förbehålles rätt att av samfälligheten erhålla timmer, vedbrand, gårdsel, torv, grus eller annat till husbehov eller att därå hava kreatursbete, böra ock bestämmelser träffas till ordnandet av sådan husbehovsnyttning.

2 mom. Besluta delägarna att utlega äga för längre tid än fem år, skall beslutet för att äga giltighet biträdas ej mindre av två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster efter röstvärdet än även av minst hälften av samtliga delägare i samfälligheten efter huvudtalet.

7 §.

Vilja delägare avhända sig äga, som i denna lag avses, och kan det ske utan märkligt förfång för delägare, som ej därtill samtycker, äge de ock härom fatta beslut i den ordning här ovan i § 2 mom. sägs. Där någon delägare så yrkar, må dock avhändandet ej äga rum annorledes än genom försäljning å offentlig auktion till den mestbjudande. Tillhör äga skifteslag, däri boställe eller annat allmänt hemman äger del, må beslut om dess avhändande ej träda i verkställighet utan att tillstånd därtill för berörda hemman lämnats i vederbörlig ordning.

Då beslut om ägas avhändande fattas, må jämväl bestämmas och i protokollet angivas, av vem upplåtelsehandlingen skall å delägarnas vägnar underskrivas.

Är fråga väckt om ägas försäljning och vill delägare, att gemenskapen skall upplösas genom laga skifte eller hemmansklyvning, give det till känna sist vid det sammanträde med delägarna, där frågan om försäljning skall företagas. Är skifte eller klyvning då i laga ordning sökt, må beslut i försäljningsfrågan ej fattas, förr än sig visat, huruvida på ansökningen delning kommer till stånd. Är sådan delning icke sökt, skall, där delägare så yrkar, honom givas nödig tid därtill.

8 §.

Klander mot sysslomans redovisning för avkastningen av äga, som är ställd under förvaltning enligt denna lag, eller fördelningen av samma avkastning tillhör vederbörlig domstols prövning.

Menar delägare, att beslut, som i ärende, varom i denna lag sägs, vid sammanträde av delägarna fattats, icke i laga ordning tillkommit eller att det står i strid med allmän lag eller författning eller annorledes överskrider deras befogenhet, som beslutet fattat, äge han vid talans förlust inom trettio dagar från det han av beslutet erhållit del, instämma samtliga övriga delägare till rätten. Äro nämnda delägare flera än tio, skall i avseende å stämningens delgivning vad i 11 kap. 12 och 25 §§ rättegångsbalken stadgas om stämning å helt byalag äga tillämpning.

Har genom kungörelses uppläsande i kyrkan och införande i tidning i orten tillkännagivits, att beslut angående viss angiven äga fattats samt var och när detta beslut för delägarna hålles tillgängligt, skall ovannämnda klagotid för delägare, som ej kan visas tidigare hava fått del av beslutet, räknas från dag, då han efter sådan kungörelse ägt därav taga del.

9 §.

Delägares beslut, som i denna lag avses, må ej träda i verkställighet förr än den i 8 § angivna tid gått till ända utan att klandertalan mot detsamma blivit instämd eller beslutet blivit genom laga kraft ägande utslag fastställt.

Visar sig, efter det beslut enligt 5, 6 eller 7 §§ fattats om ägas användning eller avhändande, att fara föreligger för att under tiden, till dess beslutet må verkställas, ägan bliver utsatt för vanvård av delägare, må på begäran av någon av delägarna Konungens befallningshavande, där skäl därtill eljest prövas föreligga, meddela förbud för delägarna att under nämnda tid å ägan verkställa avverkning eller taga ler, torv, grus eller dylikt.

10 §.

Begäran om förordnande för god man, varom i 2 § sägs, göres hos domaren eller, i stad, hos rätten. I anledning av sådan begäran skall, där ej med hänsyn till ägans beskaffenhet den begärda åtgärden finnes vara överflödig eller olämplig, förordnande meddelas för delägare eller annan att omhändertaga ägans förvaltning.

Förordnande, som nu sagts, meddelas på viss tid eller tills vidare och innebär uppdrag att förvalta äga till delägarnas gemensamma bästa. God man må ej om bortlegande av samfälligheten träffa avtal, som avser längre tid än förordnandet omfattar eller, där fardagsrätt ifrågakommer, till den fardag, som infaller näst efter det sagda tid gått till ända.

Där någon delägare sådant fordrar eller det eljest finnes påkallat, må beträffande god mans förvaltning de övriga föreskrifter lämnas, vartill omständigheterna i varje fall kunna föranleda; och bör därvid särskilt iakttagas, att erforderliga bestämmelser meddelas om rätt för delägarna till sådant husbehov, som i 6 § omnämnes, samt om ordningen för dettas åtnjutande ävensom, där ägan omfattar skogsmark, till betryggande av tillfredsställande skogsvård därå.

Sådana föreskrifter meddelas av rätten, sedan samtliga delägare lämnats tillfälle att yttra sig och, där fråga är om bestämmelser i avseende å skogsvård, yttrande inhämtats från vederbörande skogsvårdsstyrelse eller skogstjänsteman.

11 §.

Vad i 18 kap. handelsbalken är för syssloman stadgat i fråga om ansvarighet och redovisning, så ock om arvode och ersättning för kostnader, skall gälla även för god man, som i denna lag avses.

12 §.

Kostnad, som av gode mannen gjorts för förvaltning av samfällighet, skola samtliga delägare vidkännas, envar i förhållande till sin lott.

13 §.

Ej må någon till god man förordnas, utan att han därtill samtyckt. Vill den, som är till god man förordnad, befattningen frånträda och gitter han visa skälig orsak,
eller ansöker delägare, att god man entledigas, och provas skäl därtill vara,

eller varda delägarna ense att själva omhändertaga förvaltningen av samfälligheten och göra de därom anmälan,

eller beslutes i den ordning, som i denna lag sägs, om nyttjandet på sådant sätt, att förvaltning av god man ej vidare erfordras,

eller varder upplyst, att samfälligheten blivit för gemensam räkning försåld eller att någon delägare löst de andra ut eller att gemenskapen annorledes upphört,

varde gode mannen av rätten eller domaren entledigad.

14 §.

Över beslut, som av rätten eller domaren meddelas enligt 5, 10 och 13 §§, må klagan föras genom besvär i hovrätten, dock träder beslutet utan hinder av förd klagan genast i verkställighet.

Över utslag i tvist, som enligt denna lag drages under rättens prövning, fullföljes talan genom besvär.

15 §.

Har angående ägas nyttjande bestämmelse enligt denna lag träffats, skall vad i 10, 11 och 12 kap. byggningsbalken samt i kungl. förordningen om skogarna i riket den 1 augusti 1805 häremot stridande finnes stadgat angående nyttjande av samfälld skog och mark icke å ägan hava tillämpning.

Företager delägare å sådan äga, i strid med träffade bestämmelser, avverkning eller tager grus, torv, ler, sand eller dylikt eller överträder han eljest genom brukande av ägan vad sålunda blivit bestämt, varde han ansedd som hade han, såsom i 24 kap. 6 § strafflagen avses, missbrukat sin rätt i samfälligheten; dock att förseelsen må åtalas av allmän åklagare efter angivelse av delägare.

16 §.

Gälla på grund av lag eller särskild författning bestämmelser angående förvaltning eller nyttjande av ägor, som eljest falla under stadgandena i denna lag, eller för visst slag av sådana ägor, skall, utom för det fall, som avses i 15 §, vad i denna lag föreskrivits i avseende å sådan äga icke hava tillämpning i vidare mån än som är med förstberörda bestämmelser förenligt.

Genom denna lag upphäves lagen den 11 juni 1918 angående förlängd giltighet av lagen den 11 juni 1915 med särskilda bestämmelser

beträffande viss samfällid skogsmark inom Kopparbergs län; skolandet dock beträffande vidare behandling av redan skedd ansökning om förvaltning eller avverkningsförbud, som sistnämnda lag avser, ävensom i fråga om redan anordnad förvaltning eller meddelat avverkningsförbud enligt samma lag denna fortfarande gälla intill den 1 juli 1921.

Rörande lagförslagets rubrik och dess särskilda paragrafer må ur *Rubriken.* de sakkunnigas motivering anföras följande.

I lagens benämning hade de sakkunniga velat framhålla de av bygemensamheten härflytande samfälligheterna, alltså i främsta rummet de i 10 kap. byggningsbalken avsedda bys oskifta ägor, såsom det närmaste föremålet för lagen. I vidsträckt bemärkelse kunde härunder innefattas även de samfälligheter, som tillhörde såväl vissa såsom skifteslag behandlade sockenområden och andra komplexer av byar som ock vid bydelningar utbrutna hemman och lägenheter, vilka hade flera ägare och dem emellan uppdelade ägor. Med by jämställda vore ock här att betrakta ursprungligen enstaka hemman och lägenheter, som vore delade mellan flera ägare. Till nu angivna fastighetskomplexer hörande samfällida ägor och därmed jämförliga rättigheter fölle utan vidare under den föreslagna lagens tillämpning. Skulle någonstädes förefinnas byar eller därmed jämförliga fastighetskomplexer, däri delägarne hade sina ägor skilda utan att delning veterligen dem emellan ägt rum, skulle naturligtvis lagen även vara tillämplig på dem tillhöriga samfällida ägor och rättigheter. Enahanda vore förhållandet med samfälligheter, som tillhörde fastigheter utan den samhörighet, som rådde mellan hemmanen i by, därest nämligen mellan samfälligheten, å ena, samt de skilda fastighetsägorna, å andra sidan, funnes sådant sammanhang, att de förra utgjorde ett verkligt tillbehör till de senare, såsom fallet kunde vara med samfällid äga, som alltid tillhört ifrågavarande fastigheter eller blivit dem gemensamt tilldelad genom avvitrting såsom ökeskatt o. s. v. Där emot kunde ej vara att hit hänföra äga, som för en by eller två eller flera fastigheter förvärvats från främmande fastighet och anslagits till något gemensamt ändamål.

Här angåves de olika föremålen för lagens tillämpning. I första punkten upptoges samfällida ägor, varvid först nämndes de vanligast förekommande skiftessamfälligheterna eller de områden, som lämnats samfällida vid skifte av by, vare sig på så sätt, att de för gemensamt behov undantagits från delningen, eller så, att de utan vidare uteslutits från densamma. Med dessa jämställdes samtälligheter, som vid annan

1 §.

jorddelning än byskifte på nämnda sätt undantagits eller utesluts, och räknades till sistberörda jorddelningar även samjevis skedd fördelning grannar emellan. Ytterligare upptoges som hithörande de ägor, som, utan att hava på nämnda sätt avskilts vid delning av ett skifteslag, utgjorde samfälligheter för fastigheter med eljest helt eller delvis skilda ägor.

För lagens tillämplighet på här angivna ägor förutsattes naturligtvis, att de fastigheter, till vilka samfälligheterna hörde, var för sig ägdes av skilda personer. I paragrafens andra punkt angäves de rättigheter, varå lagen hade avseende.

2 §. Det vore uppenbart, att ju mindre antalet delägare vore, dess mindre borde behovet av noggrannt bestämda former för handhavandet vara. Då emellertid tillämpningen av en ordning enligt de angivna grunderna även för samfälligheter med ett fåtal delägare ej torde ställa sig betungande, torde någon särskild form för sådana fall ej vara erforderlig. Härifrån borde dock ett undantag vara att göra, nämligen för det fallet, att delägarna vore allenast två. Att anordna majoritetsbeslut i sådant fall kunde, då delägarna hade lika andelar, ej låta sig göra enligt förenämnda grunder och torde, även där de hade olika andelar, ej lämpligen böra ifrågasättas. För detta fall torde annan utväg att slita tvister om samfällighets användning ej vara att finna, än att envar av delägarna lämnades befogenhet att påkalla myndighets bestämmande om frågans ordnande, vilket lämpligast torde kunna ske genom förordnande av god man för samfällighetens omhändertagande. Som det därjämte ej kunde antagas uteslutet, att enligt de regler, som angäves i efterföljande paragrafer, fall kunde inträffa, då bestämmelser om samfällighets nyttjande ej kunde åstadkommas, hade det ansetts nödigt att öppna möjlighet för en minoritet att på annan väg framtvinga förnuftig användning av samfälligheten, och hade man såsom sådan möjlighet föreslagit samma anordning, som upptagits för de fall, då ägarna vore allenast två. Omständigheter, som kunde föranleda anlitan av denna utväg, vore exempelvis, att i 4 § föreskriven majoritet för beslut om användande av samfällighet ej uppnåddes eller att brister i utredningen om de fastigheter, vartill samfällighet hörde, omöjliggjorde konstaterandet av att majoritet vore förhanden.

3 §. En anordning med beslutsmässighet för delägaremajoriteten i frågor, där åsämjande ej kunde vinnas, fordrade tydligtvis för sin tillämpning i praktiken, att viss form stadgades för frågornas upptagande, omröst-

nings verkställande och konstaterande av resultatet. Lämpligaste sådan form vore givetvis sammanträde med delägarna efter behörig kallelse och under ledning av ordförande, som hade att ansvara för protokolls-föring av fattade beslut. För behandling av frågor av mera invecklad beskaffenhet torde det stundom kunna vara ändamålsenligt att förhand-lingarnas ledning vid sådant sammanträde överlämnades till särskilt kvalificerad person. Sådan ordning hade i den provisoriska dalalagen upptagits och där motiverats med hänvisning till de svårutredda frågor om äganderätten till befintliga samfälligheter, som i de under lagen hörande skiftesområden särdeles ofta yppats. I förekommande fall borde för sådant ändamål delägare få hos vederbörlig myndighet begära för-ordnande för härför lämplig person att hålla sammanträde för angiven frågas behandling och då jämväl ombesörja kallelser därtill. I de flesta fall, där rätten att få förordnad särskild ordförande kunde komma till användning, torde nämligen få antagas, att svårigheter jämväl yppade sig i avseende å kallandet av delägare, antingen på grund av bristande utredning om delägareskap eller därpå, att delägarnas antal vore sär-skilt stort.

Då de särskilda delägarne i en samfällighet däri kunde hava olika andelar, kunde vid beräkning av majoritet bland dem två olika grunder tänkas tillämpade, i det nämligen majoriteten antingen kunde bestämmas efter andelstalet eller efter huvudtalet. Då här i allmänhet vore fråga om rent ekonomiska intressen, låge väl närmast till hands, att majori-teten efter andelstal räknat finge bestämmanderätt. Emellertid hade det synts betänkligt att tillägga de större andelsägarna en så obetingad övertikt i dessa frågor. Nyttan och behövligheten av tillgången till de förnödenheter eller andra förmåner, som besittningen av viss samfällighet innebure, kunde nämligen variera för de olika delägarne utan relation till deras andelstal, så att tilläventyrs i ett skifteslag viss samfälld äga, vars bibehållande vore utan betydelse för de större fastigheternas ägare, icke utan verkligt lidande för de övriga kunde avhändas skifteslaget eller disponeras på annat sätt än förut varit fallet. Även från andra synpunkter torde det vara anledning att framgå med en viss försiktighet, när det gällde att införa tvång i avseende å disponerandet av dessa samfälligheter. En majoritet efter andelstal räknat innefattade väl i vanligaste fall de ekonomiskt kraftigaste bland delägarne och kunde med användande av de företräden, som låge häri, lätt komma att öva obehörigt tvång mot minoriteten, ifall den tillades obetingad avgörande-rätt i frågor rörande dessa samfälligheter. Att åter helt lämna avgörandet

4 §.

åt majoriteten efter huvudtalet räknat skulle säkerligen i många fall innebära ett obehörigt åsidosättande av de större delägarnes legitima intressen. Man torde då för undgående av olägenheter, som dessa metoder för röstberäkning var för sig kunde medföra, vara hänvisad till en kombination av båda, varjämte såsom korrektiv mot de övergrepp, som i allt fall kunde tänkas förekomma, torde erfordras utväg att få talan mot sålunda åstadkommet beslut prövad i avseende å dess egen-skap att tillgodose alla delägares berättigade krav.

För bestämmandet av grunder för röstberäkning erbjöde sig, efter den ovan angivna huvudprincipen om beräkning såväl efter huvudtal som efter delaktighet, flera på olika rättsområden tillämpade metoder, gående ut på att till tryggande av de mindre andelsägarnes intressen inskränka rösträtten efter andelstal. Längst hade man i detta avseende gått i den omnämnda provisoriska lagen angående vissa skogssamfälligheter i Kopparbergs län, i det att rösträtten efter berörda grund där inskränkts så, att ingen av delägarna ägde rösta för större delaktighetstal än som motsvarade en tjugonedel av de i omröstningen deltagandes sammanlagda andelar. Denna synnerligen kraftiga reduktion av de större röstetalen hade tydligen motiverats av de i ifrågavarande bygd förekommande mycket stora skifteslag, där delägarnas antal kunde uppgå till något tusental och där jordfördelningen understundom vore så ojämn, att vissa delägare, t. ex. de större trävarubolagen, kunde besitta andelar av sådan betydelse, att de utan denna reduktion skulle praktiskt taget dominera i frågor om undantagens användning. Där sådana särskilda förhållanden ej vore förhanden, kunde väl i allmänhet en så betydande reducering i rösträtten efter andelstal ej anses påkallad, men då i frågor av förevarande art det syntes viktigare att trygga de mindre andelsägarnas intressen mot obehörigt förfång än att tillgodose de större delägarnas krav på inflytande i förhållande till sin andelsrätt, så torde även i fråga om samfällighet med mindre antal delägare en avsevärd reducering av andelsröstetalen vara på sin plats; och torde i sådant avseende lämpligen kunna uppställas den regeln, att där delägarnas antal icke överstege femtio, rösträtten borde begränsas så, att ingen finge rösta för mera än en femtedel av de röstande delägarnas sammanlagda andelstal. Vore delägareantalet större, torde oförmålda starkare reducering böra fordras. För tillgodoseende av allas rätt vore jämväl nödigt att rättsmedel lämnades mot delägarnas beslut, så att talan där- emot kunde föras såväl i fråga om beslutets formella laglighet som ock i materiellt hänseende, därest beslutet skulle lända delägare till förfång. I vissa frågor torde dessutom böra fordras den ytterligare säkerheten

av kvalificerad majoritet. Fordran härpå torde dock kunna begränsas till frågor om avhändande av äga samt utlegning därav på längre tid.

Föremål för de beslut, vilkas fattande åsyftades med denna ordning, skulle vara användning av sådana samfälligheter, som här vore i fråga. Besluten kunde då tänkas gå ut på antingen ett mera stadigvarande brukande av samfällighet för delägarnas gemensamma räkning eller på tillfälliga åtgärder därmed eller ock slutligen avse samfällighets avhändande. Avsåges stadigvarande brukning, torde för vinnande av trygghet mot missbruk och garanti för att allas rätt iakttoges, en ordnad förvaltning böra inrättas. Därvid borde lämpligen iakttagas, att syssloman eller sysslomän utsåges för förvaltningens handhavande och reglemente upprättades till rättesnöre härför. I sådant reglemente borde intagas stadganden, ägnade att förebygga åtgärder, som kunde lända delägare till förfång, varjämte till vinnande av önskvärd planmässighet i skötseln av ägor, som därför ägnade sig, för sådant syfte lämpade bestämmelser borde införas i reglementet, och särskilt borde som oeftergivligt stipuleras, att föreskrifter däri lämnades om forstmässig behandling av mera omfattande skogsområden. Att härför fordra fullständig av forstlig myndighet godkänd hushållningsplan kunde väl icke gärna ifrågakomma, särskilt med avseende därå, att delägarna, därest de ej skulle åtnöjas med sådant tvång, kunde omintetgöra dess tillämpning genom att enas om annan användning av området eller åstadkomma delning därav eller rent av avhända sig detsamma. Det arbete och den kostnad, som utarbetande av hushållningsplan måste medföra, skulle under sådana omständigheter göras onyttiga, så framt man icke ville stadga, att planen även efter sådana åtgärder fortfarande skulle gälla, vilket emellertid i tillämpningen skulle medföra åtskilliga olägenheter. Däremot kunde väl fordras, att enklare föreskrifter om skogsvård, godkända av den myndighet, som hade tillsyn å vårderna om enskilda skogar i orten, uppställdes för skötseln av skogssamfälligheterna. Sådana föreskrifter kunde tydlighetvis, där detta läte sig förena med nämnda myndighets arbeten i övrigt, gå ut på att avverkning skulle ske i enlighet med anvisning eller utsyning av myndigheten eller dess organer samt att kulturåtgärder likaledes efter sådan anvisning skulle företagas. För säkerhets vinnande, att antydda fordringar uppfylldes, torde det vara nödigt att upprättandet och innehållet av reglementena kontrollerades av myndighet, som borde äga befogenhet att pröva, om föreskrifterna däri gjorde tillfyllest, särskilt i fråga om tillvaratagande av sådan delägares rätt, som ej uttryckligen förklarat sig åtnöjas med reglementet, samt i avseende

5 §.

å det allmännas anspråk på tillfredsställande skogsvård, där sådan ifrågakomme, och annat, som till ordnad hushållning oeftergivligen hörde. Det borde då ock tillkomma den kontrollerande myndigheten att verkställa jämkningar i reglementet, där så funnes enligt dessa synpunkter nödigt, varvid dock tydligtvis delägarnas yttrande borde av myndigheten inhämtas. Såsom besked om godkännande borde myndigheten meddela fastställelse å reglementet.

Beträffande sysslomän, som sålunda satts att förestå samfällighets förvaltning, borde gälla, att de, såvitt icke annorlunda bestämdes, borde äga i allt vad som förvaltningen anginge tala och svara för delägarna, dock med den inskränkning, att de ej utan särskilt av delägarna med föreskriven kvalificerad majoritet fattat beslut finge avyttra ägan eller utlegga den på längre tid än fem år.

6 §.

Ordnandet av planmässig förvaltning borde tydligtvis i allmänhet eftersträvas beträffande ägor av större omfattning och värde; särskilt torde för mera omfattande skogsmarksägor, som bibehölles samfälliga, detta vara såväl för delägarna som för det allmänna intresset av skogsvårdens främjande högst angeläget. För samfälligheter av mindre betydelse kunde det väl även lämpa sig att ordna enklare förvaltning, som tydligtvis ej behövde medföra avsevärd kostnad. Det kunde dock förutses, att särskilt för mindre värdefulla ägor en regelbunden förvaltning kunde anses överflödig eller att beslut därom icke kunde genomdrivas. För sådana fall borde det stå delägarna öppet att besluta om tillfälliga åtgärders vidtagande med fastigheten, t. ex. utlegande, upplåtande av avverkningsrätt, bete, jakt, sand- eller grustäkt m. m. Jämväl beträffande större samfälligheter kunde antagas, att, där beslut om förvaltning ej kunde genomdrivas eller sådan åtgärd av ett eller annat skäl ej ifrågakomme, utvägen att besluta om enstaka åtgärder beträffande samfällighetens användning kunde vara till fördel, så t. ex. i fråga om avlägset belägna ägor, som bättre lämpade sig för utlegning än för gemensam brukning. För beslut om sådan mera enstaka åtgärd, som alltså ej innebure samfällighets ställande under ordnad förvaltning, kunde i viss mån enklare former godtagas än ovan beträffande beslut om förvaltning angivits. Dock torde det vara oeftergivligt, att för beslutets fattande och konstaterande sammanträde, till vilket delägarna kallats, vederbörligen hölles och att beslutet i protokoll avfattades. Anginge beslutet äga, varifrån delägare hämtade förnödenheter till husbehov, torde vara nödigt att vid beslutet iakttaga, att rätten härtill, så vitt den vore av verklig betydelse för den enskilde delägaren,

icke trädde för nära. Särskilda fall, där varsamhet härutinnan kunde vara att iakttaga, vore utlegning av skogsmark, torvmosse, ler-, sand- och grustag m. m., upplåtelse av avverkningsrätt eller rätt till torvtäkt o. s. v. Naturligtvis borde emellertid vid tillgodoseende av sådan husbehovsrätt det stå delägarna fritt att besluta om ordning för dennas användning. Detta kunde tydligtvis även för sig utgöra ett lämpligt föremål för beslut om äga, varå av någon anledning förvaltning ej anordnades.

Att medgiva en knapp majoritet av delägarna att träffa bestämmelser om samfällighets undantagande från delägarnas disposition under en längre tidsperiod skulle säkerligen ej vara lämpligt. Å andra sidan torde möjligheten att genom utlegning på lång tid få bästa användning för därtill lämpade ägor böra lämnas öppen, där en starkare mening bland delägarna sådant påkrävde. Såsom minimum för den majoritet, som härutinnan borde fordras, torde lämpligen kunna antagas två tredjedelar av rösterna efter röstvärde samt anslutning av hälften utav samtliga delägare efter huvudtalet.

I yttranden angående behövligheten av lagstiftning uti förevarande ämne hade framhållits olägenheterna av att avhändande av samfälligheter, vilkas bibehållande för delägarna förlorat all betydelse, särdeles ofta mött hinder genom att ett fåtal eller stundom allenast en av delägarna utan rimligt skäl motsatt sig denna åtgärd. Att sådant under nuvarande förhållanden kunde ske vore tydligtvis ett missförhållande, varå bot borde beredas genom den ifrågasatta lagstiftningen. Exempel i mängd kunde framdragas på fall, då bästa sättet för delägarna att draga fördel av en samfälld äga vore att avyttra densamma. Uppenbarligen borde emellertid garantier anordnas, på det icke avhändande genom majoritetsbeslut kunde verka till avsevärt men för delägare, som motsatte sig åtgärden, varjämte såsom bevis om åtgärdens önskvärdhet borde fordras, att majoriteten bleve på visst sätt kvalificerad. I detta avseende torde enahanda fordringar lämpligen böra uppställas som ovan angivits i fråga om längre tids upplåtelse. Såsom trygghet för att köpeskillingen vid avhändande ej måtte understiga, vad ägan skäligen borde betinga, torde böra fordras, att, om någon delägare det begärde, försäljningen skulle ske å offentlig auktion. Den i lagen om samäganderätt antagna grundsatsen, att i fråga om fastighet, som kunde göras till föremål för hemmansklyvning, ansökan om sådan åtgärd under vissa förhållanden borde hindra försäljning, torde böra givas motsvarande tillämpning beträffande försäljning av samfälld äga, som nu vore i fråga,

så att där skifte därav vore begärt, försäljning ej finge verkställas, i fall delningen komme till stånd.

8 §.

Infördes sådan ordning, som angivits, för avgörande av frågor om användning av samfälligheter, torde vårdnaden om rättssäkerheten kräva, att delägare, som ansåge sig hava befogad anledning till missnöje med dylik frågas behandling, lämnades öppet att få åtgärdens laglighet av myndighet prövad, detta såväl beträffande den formellt riktiga behandlingen som materiellt i så avseende, att åtgärden ej måtte medföra obehörigt förfång för delägare, som däri ej deltagit. I sistnämnda hänseende torde böra gälla, att ett mindre förfång för en delägare ej borde ovillkorligen förhindra en över huvud taget nyttig åtgärd. Gränsen härvidlag torde lämpligen kunna angivas så, att åtgärden ej finge vidtagas, om den funnes medföra märkligt förfång för delägare, som ej därtill lämnat medgivande. — Rörande ordningen för klander av sysslomans redovisning och fördelning av avkastningen hade upptagit motsvarande bestämmelser om häradsallmänningar i 13 § av kungl. förordningen den 26 januari 1894, och beträffande klagan mot delägares beslut hade det ansetts, att klander genom stämning till allmän underrätt vore som rättsmedel lämpligare än besväröförfarande.

9 §.

Då det icke ansetts lämpligt, att delägares beslut, som ej vunnit laga kraft, finge gå i verkställighet, hade till skydd mot åtgärder, som av tredskande delägare kunde företagas för omintetgörande av syftet med beslutet, föreskrift lämnats om rätt för delägare att påkalla förbud mot vissa sådana åtgärder. Särskilt hade härmed åsyftats sådana fall, som att delägare beslutat förbjuda avverkning å en samfällighet eller att ställa denna under förvaltning i syfte att skydda därå varande skogsbestånd mot oreglerat husbehovshygge.

10—13 §§.

Dessa paragrafer handlade om tillsättande av god man, som i 2 § avsåges, samt vad därmed sammanhänge. Härvid hade grunderna för motsvarande bestämmelser i samäganderättslagen i tillämpliga delar efterföljts. En särskild avvikelse härifrån vore stadgandet, att rätten kunde avslå ansökan om god man, där åtgärden funnes vara onödig eller olämplig, vilket t. ex. borde kunna antagas inträffa, där samfällighet, som ansökningen avsåge, vore av särdeles obetydligt värde eller eljest kostnaden för förvaltningen ej skulle motsvaras av därmed påräknelig vinst. Angående den tid, som sådant godemansförordnande skulle avse, ägde den förordnande myndigheten att efter omständigheterna bestämma och

kunde förordnandet meddelas såväl för viss tid som tillsvidare. Det vore icke förutsatt, att samtliga delägare skulle höras över ansökning om förordnande av god man. Sådana förhållanden, som att samfällighet vore utsatt för vanvård och att fråga om dess ställande under förvaltning eller om annan åtgärd för dess fredande blivit av delägarnas majoritet avslagen, kunde antagligen av sökanden på sådant sätt ådagaläggas, att förordnande omedelbart borde på ansökningen meddelas. Förebringades ej sådan utredning, torde rätten böra lämna övriga delägare tillfälle att yttra sig, vilket lämpligen ordnades så, att sökanden förelades delgiva ansökningen jämte vederbörlig resolution på sätt om kallelse i 3 § sades.

Vore det med hänsyn till samfällighets beskaffenhet av vikt, att särskilda föreskrifter lämnades angående förvaltningens handhavande, finge rätten på delägares begäran och efter övrigas hörande meddela sådana. Begäran därom kunde framställas såväl i sammanhang med ansökningen som i förklaring däröver eller i annan ordning. Beträffande förvaltning av större och värdefullare ägor och där delägarnas antal vore stort kunde det antagas vara lämpligt, att delägarna kallades att härom höras inför rätten. I vanliga fall torde vara tillräckligt att skriftligt yttrande infordrades.

Meddelades ej särskilda föreskrifter för godemans förvaltning, borde denna handhas efter vanliga regler för sysslomannaskap, och vore god man i sådant fall oförhindrad att förbjuda ägans användning av delägare även till husbehov.

Då beslut om god mans förordnande genast trädde i kraft, kunde sådant förbud, som i 9 § 2 mom. sades, här ej ifrågakomma.

De bestämmelser, som sålunda för det uppställda ändamålet ansetts erforderliga, borde gälla för nu ifrågavarande slag av samfälligheter i allmänhet, men icke inkräkta på de föreskrifter, som i särskild ordning redan lämnats i avseende å dispositionen av vissa grupper av sådana samfälligheter. Ej heller hade det ansetts vara påkallat att i förevarande ordning föreslå upphävande eller ändring av de allmänna bestämmelserna om samfälligheters nyttjande, som innefattades i byggningsbalken, utan hade det ansetts, att frågan om sådan åtgärd lämpligen borde upptagas i sammanhang med allmän revision av ännu bibehållna delar utav denna balk. Däremot måste tydligtvis bestämmelserna i 10, 11 och 12 kap. nämnda balk om rätt för delägare i samfällid mark till oreglerad husbehovsnyttning betagas giltighet i sådana fall, där i enlighet med ovannämnda grunder sådan användning av samfält

15—16 §§
och slutbe-
stämmelsen.

område anordnats, som uteslöte dylik husbehovsnyttning. I de specialförfattningar, som avsåge nyttjande av samfälligheter, om vilka nu vore fråga, hade de sakkunniga i allmänhet ej funnit anledning föreslå någon ändring. Ett undantag härifrån hade emellertid ansetts böra göras i avseende å den provisoriska lagen med bestämmelser angående viss samfällad skogsmark i Kopparbergs län. Denna lag hade tillkommit i avbidan på reglerande genom allmänna bestämmelser för hela riket av frågan om sättet för åstadkommande av beslut om samfälligheters nyttjande, och hade de sakkunniga ansett, att ehuru förhållandena i åtskilliga avseenden, som vore av betydelse för denna fråga, inom berörda landsdel vore säregna med ringa eller ingen motsvarighet i andra delar av riket, allmänna bestämmelser av den innebörd, de sakkunniga här angivit, kunde göra tillfyllest för frågans reglerande även inom detta län. Den provisoriska lagen borde alltså enligt sakkunnigas mening upphöra att gälla med införandet av de nya allmänna bestämmelserna, dock med den inskränkning, att åtgärder, som enligt den provisoriska lagen anordnats, borde äga bestånd under den tid, för vilken de avsetts, alltså längst till lagens trädande ur kraft den 1 juli 1921, samt att redan gjorda ansökningar finge i enlighet med samma lag vidare behandlas.

*De avgivna
yttrandena.*

I de över lagförslaget avgivna yttrandena har i allmänhet vitsordats behovet av den ifrågasatta lagstiftningen; där detta behov förklarats icke hava i någon större mån gjort sig gällande, har likväl i regel uttalats önskvärldheten av en lag i den angivna riktningen, enär den dock otvivelaktigt skulle lända till fördel i många fall. Beträffande de särskilda bestämmelserna i förslaget innehålla yttrandena en del erinringar, till vilka jag återkommer nedan, i den mån desamma synts mig böra beaktas.

*Departements-
chefen.*

Först får jag emellertid uttala min anslutning till den uppfattningen, att en lagstiftning på det ifrågavarande området är av behovet påkallad. Likaså finner jag intet vara att erinra emot de huvudgrunder, varpå de sakkunnigas förslag är byggt. I en del fall har jag däremot, såsom nyss antytts, ansett de emot förslagets särskilda bestämmelser framställda erinringar icke sakna fog och förty böra föranleda jämkningar uti förslaget, innan detsamma, såvida min tilltänkta hemställan därom bifalles, remitteras till lagrådet för dess granskning.

Sålunda hava några av berörda erinringar hänfört sig till 3 §:s bestämmelser om kallelse till sammanträde och avsett: dels att den

för det fall, att delägarna äro flera än tio eller ej säkert kunna angivas, medgivna proceduren att låta kallelsen uppläsas i kyrkan och införas i ortstidningar måtte undergå den ändringen, att bemälda kungörelse i kyrkan och tidningarna skall ske minst *tjugo* dagar före sammanträdet i stället för föreslagna fjorton dagar, vilken tid vore för kort; *dels* att de för nyssberörda tvenne fall medgiva lättnaderna ifråga om delägares kallande borde utsträckas även till det fall, att delägare vistades utom riket eller på okänd ort; *dels ock* att kungörelse alltid borde särskilt delgivas känd delägare, som bodde utanför de fastigheter, vartill samfälligheten hörde.

Beträffande 4 § 1 mom. har påpekats saknaden av föreskrift om förhandlingarnas ledning under valet av ordförande, där man ej kan enas om denne; och har det ansetts, att berörda ledning borde tillkomma den delägare, som sammankallat.

Med anledning av den föreslagna bestämmelsen i 5 §, första stycket, om begränsningen av andel i förvaltningskostnad för delägare, som ej samtyckt till annat, till hans del i avkastningen, har det framhållits, att åtskilliga samfälligheter funnes, vilka icke gäve någon direkt avkastning, vadan den angivna bestämmelsen icke vore tillämplig på dessa, men att någon anledning att undantaga dem från föreskrift om påföring av dylik kostnad ej föreläge. Uti denna erinran torde ligga, att i åtskilliga tänkbara fall en kostnad, som nedlägges på en samfällighet, kan utan att dennas avkastning ökas komma delägarnes enskilda ägor i högre eller mindre grad tillgodo, och med hänsyn till detta förhållande har det synts mig böra till den omförmälda bestämmelsen göras ett tillägg av innehåll, att en delägare bör, oavsett sitt samtycke, svara för kostnader å samfällighet icke blott med sin del i avkastningen av denna utan jämväl därutöver med den vinst, som kan visas genom kostnaden hava tillförts hans enskilda egendom, dit samfälligheten hör. Att detta skulle vara att pålägga honom för mycket, torde icke kunna anses, då man betänker, att det bliver hans motpart, det vill säga samfällighetsbestyrelsen, som har att bära bevisskyldigheten i fråga om hans vinst i det berörda hänseendet för sin enskilda egendom. Sistberörda förhållande torde nämligen komma att utöva en återhållande verkan på en bestyrelsens alltför långt gående företagsamhet beträffande samfälligheten.

På föranledande av framställd anmärkning, att med den föreslagna avfattningen av tredje stycket i 8 § det skulle vara svårt att där få fram någon fix dag, varifrån klandertiden skulle räknas, hava för

avhjälpande av otydligheten några ändringar i ordalagen synts böra vidtagas.

Då i andra stycket av 9 § omförmålt förbud lärers kunna bliva erforderligt även i fråga om ägor, belägna å stads område, bör såsom vederbörande myndighet, vilken har att meddela dylikt förbud, angivas överexekutor i stället för Konungens befallningshavande. Då vidare ett sådant förbud givetvis bör gälla omedelbart, ändå att beslutet därom överklagas, bör i paragrafen intagas ett stadgande — såsom exempelvis skett uti 5 § i lagen den 24 juli 1903 angående vård av enskildes skogar — av innehåll, att om ifrågavarande förbud skall i tillämpliga delar gälla vad i utsökningslagen sägs om skingringsförbud, dock att pant eller borgen för skada, som kan genom åtgärden tillskyndas vederparten, icke må erfordras. Sistberörda undantag från analogitillämpningen av bestämmelserna om skingringsförbud har i den nyssnämnda skogsvårdslagen sin naturliga anledning däruti, att det där är en myndighet, skogsvårdsstyrelsen, som äger påkalla förbudet ifråga; här åter bleve det en meddelägare i samfälligheten, som föranledde förbudet, men även i detta fall synes mig befrielse från skyldigheten att ställa säkerhet böra medgivas, med hänsyn till de omständigheter, varunder ett förbud, som omförmäles i andra stycket av 9 § uti den föreslagna lagen, komme att meddelas.

Förutom vad jag nu anfört är slutligen att märka, hurusom ett särskilt förhållande uppkommit i fråga om den vid de sakkunnigas förslag fogade bestämmelsen om upphävande av den förut omförmälda provisoriska lagen angående viss skogsmark i Kopparbergs län. Då förslaget avgavs, torde det hava tänkts, att detsamma skulle kunna läggas fram vid 1920 års riksdag och sålunda eventuellt bliva lag under detta år. Genom den föreslagna tilläggsklausulen hade det då blivit god tid att, där förvaltning eller avverkningsförbud enligt omförmälda provisoriska lag vore gällande till den 1 juli 1921, hinna få till stånd en anordning enligt den nya lagens bestämmelser, färdig att sagda dag avlösa den förutvarande. Läget har nu blivit ett annat. Den nya lagen lärers icke kunna beräknas träda i kraft förrän tidigast under sista delen av nästa års riksdag, och även om så sker, torde det icke bliva möjligt att medhinna etablerandet av en ny ordning för omförmälda skogssamfälligheter före den 1 juli 1921. Skulle den nya lagen träda i kraft sistnämnda dag, och icke något särskilt härutinnan hava bestämts, komme de ifrågavarande samfälligheterna att ligga oskyddade mot vanvård under en tids intervall, och ju senare ikraftträdandet av den nya lagen bleve, dess längre bleve berörda inter-

vall. Ett förebyggande av dylika missförhållanden synes mig böra ske på enahanda sätt, som var avsett uti den förslaget tillagda bestämmelsen, nämligen genom att låta den enligt den provisoriska lagen åvägabragta anordningen — förvaltning eller avverkningsförbud — fortleva till dess förhållandena hunnit regleras enligt den nya lagen. Dock torde en sålunda förlängd tillämpning av en i övrigt upphävd lag böra begränsas till en kortare tid, och synes mig för den skull jämte det den nya lagen träder i kraft samma dag som den ifrågavarande provisoriska lagen skall upphöra, eller den 1 juli 1921, maximitiden för giltigheten av enligt sistnämnda lag åvägabragt förvaltning eller avverkningsförbud böra bestämmas till den 1 januari 1922.

För införande av de ändringar, jag sålunda ansett böra vidtagas uti det av de sakkunniga framlagda förslaget, ävensom några redaktionella jämkningar uti detta har jag låtit förslaget undergå erforderlig omarbetning.

Därefter hemställde föredraganden, att Kungl. Maj:t behagade förordna, att för det ändamål, § 87 regeringsformen omförmäler, lagrådets yttrande skulle genom utdrag av statsrådsprotokollet inhämtas över det sålunda utarbetade, såsom bilaga till detta protokoll fogade lagförslag.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan tacktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall.

Ur protokollet:

Gösta Stenlund.

Bilaga.**Förslag**

till

Lag

om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfällda ägor och rättigheter.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Denna lag avser:

1. bys oskifta ägor och annan samfälld mark, som vid jorddelning undantagits för gemensamt behov eller uteslutits från delningen, ävensom mark, som eljest är gemensam för två eller flera fastigheter med i övrigt skilda ägor;

2. rättigheter eller förmåner, som på sätt ovan om ägor sägs äro samfällda för två eller flera fastigheter med helt eller delvis skilda ägor.

Vad här nedan stadgas om ägor gäller i tillämpliga delar beträffande nu angivna rättigheter och förmåner.

2 §.

Kunna delägare ej enas om nyttjandet av äga, som i denna lag avses, må, där ägarna ej äro flera än två, en var av dem påkalla ägans ställande under förvaltning av god man på sätt i 10 § sägs.

Äro ägarna flera än två, må fråga om ägas nyttjande upptagas och avgöras i den ordning 3—7 §§ stadga.

Kan ej bestämmelse om nyttjandet sålunda träffas, vare lag som i första stycket sägs.

3 §.

I fall, som i 2 § andra stycket avses, må fråga om samfälld ägas nyttjande upptagas och avgöras vid sammanträde med delägarna på sätt nedan sägs; och äge en var delägare att de övriga till sådant sammanträde kalla. Kallelse skall tillställas dessa minst fjorton dagar före sammanträdet, såframt ej kortare tid av dem medges, samt innehålla uppgift om tid och ort för sammanträdet ävensom det ärende, för vars

behandling det påkallas. Hava ej delägarna enats om annat ställe för sammanträdes hållande, skall detta äga rum inom någon av de fastigheter, vartill samfälligheten hör. Äro delägarna flera än tio eller vistas delägare utom riket eller på okänd ort eller kan icke med säkerhet utrönas, vilka hava del i samfälligheten, må kallelsen delgivas sålunda, att densamma överlämnas till en av delägarna att vara för dem alla tillgänglig, varjämte kallelsen skall, med underrättelse, vilken av delägarna bekommit densamma, minst tjugu dagar före sammanträdet ej mindre uppläsas i kyrkan i den eller de församlingar, där fastigheterna äro belägna, än även införas i en eller flera tidningar i orten; skolande dock inom sagda tid kallelsen särskilt delgivas känd delägare, boende utom de fastigheter, vartill samfälligheten hör. Har boställe eller annat allmänt hemman, som icke innehaves under stadgad åborätt, del i samfälligheten, skall jämväl underrättelse om sammanträdet meddelas Konungens befallningshavande i så god tid, att genom dennes föranstaltande ombud må varda av vederbörande myndighet förordnat att å sammanträdet föra talan för fastigheten.

Vill delägare, hellre än att själv föranstalta om sammanträde, varom nu är sagt, därtill erhålla förordnande för särskild person, må sådant förordnande begäras och meddelas i den ordning, som i 10 § om förordnande av god man sägs. Kostnad, som i anledning härav kan ifrågakomma, skall av sökanden förskjutas, men i händelse åtgärd, som med sammanträdet åsyftas, kommer till stånd, slutligen gäldas av delägarna efter delaktighet i samfälligheten.

4 §.

1 mom. Vid sammanträde, som i 3 § sägs, föres ordet, då särskild person förordnats att föranstalta om sammanträdet, av denne och eljest av den, som därtill av de närvarande delägarna utses. Råder i fråga härom skiljaktighet, gälle den mening, som de flesta efter huvudtalet biträda. Äro rösterna lika, avgöres frågan genom lottnings. Till dess sålunda val av ordförande skett, ledas förhandlingarna av den, som till sammanträdet kallat.

2 mom. I andra frågor än i 1 mom. sägs äge vid sammanträdet en var delägare rösträtt efter sin delaktighet i samfälligheten, dock att rösträtt ej må av någon delägare utövas för mera än en femtedel eller, där delägarna äro flera än femtio, en tjugonedel av de vid sammanträdet närvarande delägarnas efter nämnda grund beräknade röstetal.

3 mom. Vid omröstning gälle, där ej annat för visst fall är bestämt, den mening, som efter stadgad röstberäkning biträdes av de flesta

avgivna rösterna. Utfalla vid omröstning rösterna lika, gälle den mening, som de flesta efter huvudtalet biträda. Bliva rösterna även efter denna beräkning lika, avgöre ordföranden, vilken mening skall gälla.

4 mom. Innan fråga, för vars behandling sammanträde utsatts, till avgörande företages, skall utredning ske om de fastigheter, vartill samfälligheten hör, ävensom vilka däri äga del och den grund, som gäller för en vars delaktighet. Råder osäkerhet, huruvida samfälld äga tillhör visst skifteslag eller annat större skiftesområde, vid vars delning nämnda skifteslag utbrutits, skall, intill dess säker utredning härutinnan förebragts, frågan anses angå det större skiftesområdet.

5 mom. Genom ordförandens försorg skall föras protokoll, med angivande av vad vid sammanträdet avhandlas och beslutes. I protokollet skall ock lämnas redogörelse för den äga, varom fråga är, ävensom, i den mån utredning därom vunnits, fullständig uppgift om de fastigheter, vartill samfälligheten hör. Vidare skola upptagas närvarande delägare och deras andelar i samfälligheten. Varder icke protokollet genast å sammanträdet justerat, skall detsamma inom åtta dagar efter sammanträdet å därvid tillkännagiven tid och plats uppläsas samt fördes med underskrift av ordföranden och en eller flera av delägarna utsedda justeringsmän.

5 §.

Besluta delägarna, att samfällighet skall ställas under förvaltning för gemensam räkning, skall ock av dem antagas reglemente, angivande grunderna för denna förvaltning. I sådant reglemente skall upptagas bestämmelse om tillämpning å sammanträde med delägarna av de föreskrifter rörande omröstning, som i denna lag angivas, om val av en eller flera sysslomän för förvaltningen samt om gäldande av kostnaderna för förvaltningen och användande av vinsten därav. I avseende härå skall iakttagas, dels att delägare, som ej därtill samtyckt, ej må påföras kostnad, överstigande hans del i avkastningen jämte den vinst, som kan visas genom kostnaden hava tillförts hans enskilda egendom, till vilken samfälligheten hör, dels ock att behållna avkastningen bör antingen användas till företag, som lända till gemensam nytta för de fastigheter, vilka hava del i ägan, såsom skogskultur, anläggning och underhåll av vägar och broar eller dylikt, eller ock till fondering eller utdelning till delägarna efter delaktighet i ägan.

Reglementet skall underställas rättens prövning och för detta ändamål jämte protokoll över det eller de sammanträden, därå frågan om samfällighetens ställande under förvaltning och reglementets antagande

förevarit, till rättens ordförande insändas. Rätten skall tillse, att reglementet är i laga ordning tillkommet, att dess bestämmelser äro förenliga med gällande lagar och författningar samt att icke detsamma tillämpning kan lända till märkligt förfång för delägare, som ej deltagit i reglementets antagande eller eljest godkänt detsamma. Dessutom skall, där samfälligheten helt eller delvis utgöres av skogsmark, tillses att bestämmelser lämnats, som trygga en tillfredsställande skogsvård därå, börande rätten i fråga härom, innan fastställelse meddelas, inhämta yttrande från vederbörande skogsvårdsstyrelse eller skogstjänsteman. Kan reglemente ej oförändrat godkännas, må rätten, efter delägarnas hörande, däri verkställa erforderliga jämkningar.

Varder reglemente ej inom skälig tid antaget och till rätten ingivet, må rätten på begäran av delägare meddela föreskrifter om ägans handhavande att gälla intill dess reglemente kan varda antaget och fastställt.

Syssloman eller, om flera äro utsedda, dessa äga, där ej för visst fall delägarna annorlunda bestämt, att i mål, som röra förvaltningen, tala och svara för delägarna. Äga, som ställts under förvaltning, må ej av syssloman delägarna avhändas eller för längre tid än fem år utlegas utan att delägarna därom beslutat i den ordning, som i 6 § 2 mom. eller 7 § sägs.

6 §.

1 mom. Vilja delägarna, utan att ställa äga under förvaltning enligt 5 §, besluta om dess användning vare sig genom brukande för egen räkning eller genom utlegning, skall därvid tillses, att åtgärden ej länder till märkligt förfång för delägare, som ej till densamma lämnat medgivande. Där till förebyggande av sådant förfång finnes erforderligt, att delägare förbehålles rätt att av samfälligheten erhålla timmer, vedbrand, gärdsel, torv, grus eller annat till husbehov eller att därå hava kreatursbete, böra ock bestämmelser träffas för tillgodo-seende härav.

2 mom. Besluta delägarna att utlega äga för längre tid än fem år, skall beslutet för att äga giltighet biträdas ej mindre av två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster efter röstvärdet än även av minst hälften av samtliga delägare i samfälligheten efter huvudtalet.

7 §.

Vilja delägare avhända sig äga, som i denna lag avses, och kan det ske utan märkligt förfång för delägare, som ej därtill samtycker, äge de ock härom fatta beslut i den ordning här ovan i 6 § 2 mom. sägs.

Där någon delägare så yrkar, må dock avhändandet ej äga rum annorledes än genom försäljning å offentlig auktion till den mestbjudande. Tillhör äga skifteslag, däri boställe eller annat allmänt hemman äger del, må beslut om dess avhändande ej träda i verkställighet utan att tillstånd därtill för berörda hemman lämnats i vederbörlig ordning.

Då beslut om ägas avhändande fattas, må jämväl bestämmas och i protokollet angivas, av vem överlåtelsehandlingen skall å delägarnas vägnar underskrivas.

Är fråga väckt om ägas försäljning och vill delägare, att gemenskapen skall upplösas genom laga skifte eller hemmansklyvning, give det tillkänna sist vid det sammanträde med delägarna, där frågan om försäljning skall företagas. Är skifte eller klyvning då i laga ordning sökt, må beslut i försäljningsfrågan ej fattas, förr än sig visat, huruvida på ansökningsdelning kommer till stånd. Är sådan delning icke sökt, skall, där delägare så yrkar, honom givas nödig tid därtill.

8 §.

Klander mot sysslomans redovisning för avkastningen av äga, som är ställd under förvaltning enligt denna lag, eller fördelningen av samma avkastning tillhör vederbörlig domstols prövning.

Menar delägare, att beslut, som i ärende, varom i denna lag sägs, vid sammanträde av delägarna fattats, icke i laga ordning tillkommit eller att det står i strid med allmän lag eller författning eller annorledes överskrider deras befogenhet, som beslutet fattat, äge han vid talans förlust inom trettio dagar från det han av beslutet erhållit del, instämma samtliga övriga delägare till rätten. Äro nämnda delägare flera än tio, skall i avseende å stämningens delgivning vad i 11 kap. 12 och 25 §§ rättegångsbalken stadgas om stämning å helt byalag äga tillämpning.

Har genom kungörelses uppläsande i kyrkan och införande i tidning i orten tillkännagivits, att beslut angående viss angiven äga fattats samt hos vilken person och från vilken dag detta beslut för delägarna hålles tillgängligt, skall ovannämnda klagotid för delägare, som ej kan visas tidigare hava fått del av beslutet, räknas från sålunda tillkännagiven dag.

9 §.

Delägares beslut, som i denna lag avses, må ej träda i verkställighet förr än den i 8 § angivna tid gått till ända utan att klandertalan mot detsamma blivit instämd eller beslutet blivit genom laga kraft ägande utslag fastställt.

Visar sig, efter det beslut enligt 5, 6 eller 7 § fattats om ägas användning eller avhändande, att fara föreligger för att under tiden, till dess beslutet må verkställas, ägan bliver utsatt för vanvård av delägare, må på begäran av någon av delägarna överexekutor, där skäl därtill i övrigt provas föreligga, meddela förbud för delägarna att under nämnda tid å ägan verkställa avverkning eller taga ler, torv, grus eller dylikt. Om sådant förbud gälle i tillämpliga delar vad i utsökningslagen om skingringsförbud sägs, dock att pant eller borgen för skada, som kan genom åtgärden vederparten tillskyndas, icke erfordras.

10 §.

Begäran om förordnande för god man, varom i 2 § sägs, göres hos domaren eller, i stad, hos rätten. I anledning av sådan begäran skall, där ej med hänsyn till ägans beskaffenhet den begärda åtgärden finnes vara överflödig eller olämplig, förordnande meddelas för delägare eller annan att omhändertaga ägans förvaltning.

Förordnande, som nu sagts, meddelas på viss tid eller tills vidare och innebär uppdrag att förvalta äga till delägarnas samfällda bästa. God man må ej om bortlegande av samfälligheten träffa avtal, som avser längre tid än förordnandet omfattar eller, där fardagsrätt ifrågakommer, till den fardag, som infaller näst efter det sagda tid gått till ända.

Där någon delägare sådant fordrar eller det eljest finnes påkallat, må beträffande god mans förvaltning de övriga föreskrifter lämnas, vartill omständigheterna i varje fall kunna föranleda; och bör därvid särskilt iakttagas, att erforderliga bestämmelser meddelas om rätt för delägarna till sådant husbehov, som i 6 § omnämnes, samt om ordningen för dettas åtnjutande ävensom, där ägan omfattar skogsmark, till betryggande av tillfredsställande skogsvård därå.

Sådana föreskrifter meddelas av rätten, sedan samtliga delägare lämnats tillfälle att yttra sig och, där fråga är om bestämmelser i avseende å skogsvård, yttrande inhämtats från vederbörande skogsvårdsstyrelse eller skogstjänsteman.

11 §.

Vad i 18 kap. handelsbalken är för syssloman stadgat i fråga om ansvarighet och redovisning, så ock om arvode och ersättning för kostnader, skall gälla även för god man, som i denna lag avses.

12 §.

Kostnad, som av gode mannen gjorts för förvaltning av samfällighet, skola samtliga delägare vidkännas, envar i förhållande till sin lott.

13 §.

Ej må någon till god man förordnas, utan att han därtill samtyckt.
Vill den, som är till god man förordnad, befattningen frånträda och gitter han visa skälig orsak,
eller ansöker delägare, att god man entledigas, och provas skäl därtill vara,
eller varda delägarna ense att själva omhändertaga förvaltningen av samfälligheten och göra de därom anmälan,
eller beslutes i den ordning, som i denna lag sägs, om nyttjandet på sådant sätt, att förvaltning av god man ej vidare erfordras,
eller varder upplyst, att samfälligheten blivit för gemensam räkning försäld eller att någon delägare löst de andra ut eller att gemenskapen annorledes upphört,
varde gode mannen av rätten eller domaren entledigad.

14 §.

Över beslut, som av rätten eller domaren meddelas enligt 5, 10 och 13 §§, må klagan föras genom besvär i hovrätten, dock träder beslutet utan hinder av förd klagan genast i verkställighet.

Över utslag i tvist, som enligt denna lag drages under rättens prövning, fullföljes talan genom besvär.

15 §.

Har angående ägas nyttjande bestämmelse enligt denna lag träffats, skall vad i 10, 11 och 12 kap. byggningsbalken samt i kungl. förordningen om skogarna i riket den 1 augusti 1805 häremot stridande finnes stadgat angående nyttjande av samfälld skog och mark icke å ägan hava tillämpning.

Företager delägare å sådan äga, i strid med träffade bestämmelser, avverkning eller tager grus, torv, ler, sand eller dylikt eller överträder han eljest genom brukande av ägan vad sålunda blivit bestämt, varde han ansedd som hade han, såsom i 24 kap. 6 § strafflagen avses, missbrukat sin rätt i samfälligheten; dock att förseelsen må åtalas av allmän åklagare efter angivelse av delägare.

16 §.

Gälla på grund av lag eller särskild författning bestämmelser angående förvaltning eller nyttjande av ägor, som eljest falla under stadgandena i denna lag, eller för visst slag av sådana ägor, skall, utom för

det fall, som avses i 15 §, vad i denna lag föreskrivits i avseende å sådan äga icke hava tillämpning i vidare mån än som är med förstberörda bestämmelser förenligt.

17 §.

Har enligt lagen den 11 juni 1915 med särskilda bestämmelser beträffande viss samfälld skogsmark inom Kopparbergs län anordnats förvaltning eller meddelats avverkningsförbud, som gäller den 30 juni 1921, må berörda förvaltning eller förbud fortfarande tillämpas till dess om det ifrågavarande markområdet anordning träffats och kan träda i verkställighet i enlighet med denna lag, dock längst intill den 1 januari 1922.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1921.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd måndagen den 7 februari 1921.

Närvarande:

Justitierådet BERGLÖF, regeringsrådet ERNBERG, justitieråden MOLIN, APPELBERG.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 11 oktober 1920, hade Kungl. Maj:t förordnat, att för det ändamål, § 87 regeringsformen omförmåler, lagrådets yttrande skulle inhämtas över utarbetat förslag till *lag om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfällda ägor och rättigheter*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av revisionssekreteraren Yngve Wisén.

I anledning av förslaget avgåvos följande yttranden av lagrådet och dess särskilda ledamöter.

Regeringsrådet *Ernberg*:

De frågor, som enligt förslaget ankomma på offentlig myndighets handläggning, skola, bortsett från ärenden, som avses i 9 § andra stycket, enligt förslaget upptagas och avgöras av allmän domstol eller, i vad rör land, i vissa fall av domaren. Med hänsyn till dessa frågor natur synes det emellertid starkt kunna ifrågasättas, huruvida icke dessa lämpligare borde förläggas till administrativ myndighet, enkannerligen Konungens befallningshavande.

Besluta delägarna i den ordning, som stadgas i 5 §, att samfällighet skall ställas under förvaltning för gemensam räkning, skall av dem antagas reglemente, angivande grunderna för denna förvaltning. I reglementet skola, enligt vad i förslaget uttryckligen föreskrivits, upptagas bestämmelser om rösträtt vid sammanträde med delägarna, om val av en eller flera sysslomän för förvaltningen, om gäldande av kostnaden för densamma och användande av vinsten därav. I regel torde väl ock, om än detta icke ansetts nödigt att särskilt föreskriva, i reglementet komma att

inflyta bestämmelser om sättet för delägarnas kallande till sammanträde och vad därvid må förekomma, om vem därvid har att föra ordet, om förande av protokoll, om val av revisorer angående förvaltningen och delägarnas beslut i anledning av revisorernas granskning m. m. dylikt. I den mån föreskrifter angående samfällighetens användning eller nyttjande komma att i reglementet upptagas, torde dessa i allmänhet komma att röra sig om villkoren och sättet för avyttrande av å samfälligheten befintliga nyttigheter eller dennas utarrendering samt om ordningen och sättet för tillgodoseende av delägarnas husbehov ävensom tilläventyrs, i händelse samfälligheten utgöres av skogsmark, om särskilda åtgärder för skogsvårdens tryggnad m. m. sådant. Vål är det sant, att vid en dylik ekonomisk reglering av ägans tillgodogörande för delägarnas räkning även den enskildes intressen, särskilt möjligheten för honom att tillgodose sitt husbehov, komma att mer eller mindre direkt beröras. De synpunkter, som för reglerande härav efter skäligen och lämpligen grunder kunna komma i betraktande, synas emellertid vara av den art, att deras bedömande utan fara för rättssäkerheten må kunna överlätas åt Konungens befallningshavande.

Reglemente för förvaltningen skall ju enligt förslaget i första hand antagas av delägarna själva. Vid det eller de sammanträden, som med dessa för sådant ändamål komma att hållas, bliva delägarna i tillfälle att framlägga sina synpunkter och meddela de upplysningar, som kunna å saken inverka. Givetvis äga de ock därvid eller eljest att med handlingar eller intyg hos Konungens befallningshavande styrka sina påståenden, och står det ju dessutom alltid Konungens befallningshavande öppet att inhämta de upplysningar, som för ärendets avgörande ytterligare må erfordras, vare sig genom Konungens befallningshavande underlydande eller andra myndigheter, eller att, i den mån så finnes påkallat, ytterligare höra delägarna. Särskild utredning vid domstol genom vittnesförhör torde i ärenden av förevarande beskaffenhet endast sällan erfordras, och möter ju intet hinder att i hithörande ärenden tillägga Konungens befallningshavande rätt att, där så till styrkande av visst uppgivet rättsförhållande finnes nödigt, förordna om hållande av sådant förhör inför domstol.

Genom ifrågavarande ärendens förläggande till Konungens befallningshavande vinnes fördelen av väsentligt större smidighet och snabbhet i förfarandet, en fördel som särskilt i de delar av landet, där tingsammanträden hållas endast med jämförelsevis långa mellanrum, är framträdande. Därtill kommer, att, i händelse på sätt i förslaget för vissa fall finnes förutsatt, interimistiska reglementsbestämmelser erfordras

— något som särskilt då det gäller skogsmark tydligen kan vara av stor betydelse — sådana givetvis i regel kunna avsevärt lättare och med mindre omgång åstadkommas genom Konungens befallningshavandes försorg än efter handläggning av allmän domstol. Olämpligt synes ock i allmänhet vara att, där det kan undvikas, belasta domstolarna med sysslande med ärenden av administrativ natur.

Erinras må även, att enligt hittills gällande lagstiftning ärenden av likartad beskaffenhet med dem, som här äro i fråga, i allmänhet tillhöra Konungens befallningshavandes handläggning. Så t. ex. enligt lagen om gemensambetsfiske den 30 juni 1913, lagen om husbehovsskogar inom vissa områden den 5 juni 1909 och lagen med särskilda bestämmelser beträffande viss samfälld skogsmark inom Kopparbergs län den 11 juni 1915. Samma förhållande råder i fråga om häradsallmänningar, besparingsskogar i nyssnämnda län m. fl. andra samfälligheter eller rättsförhållanden av analog natur med de nu ifrågavarande. Något avgörande skäl för att beträffande nu ifrågavarande ärenden stadga en annan ordning än den sålunda på andra likartade områden, såvitt känt utan olägenhet, tillämpade synes knappast förefinnas.

Vad nu blivit sagt gäller närmast i fråga om de på myndighets handläggning ankommande ärenden, som avhandlas i 5 § i förslaget, eller prövning och fastställelse av reglementariska bestämmelser angående förvaltning av samfällighet för delägarnas gemensamma räkning. Men tydligt är, att i huvudsak enahanda synpunkter göra sig gällande då fråga blir om meddelande av särskilda föreskrifter beträffande god mans förvaltning i fall, som avses i 10 § i förslaget, synnerligast i händelse frågan gäller samfällighet med ett större antal delägare, vilka icke kunnat enas om dess ställande under gemensam förvaltning, och behovet av särskilda förvaltningsföreskrifter är trängande.

Om av nu antydda skäl handläggningen av ifrågavarande ärenden överlämnas åt Konungens befallningshavande, bör givetvis även ansökan om förordnande, varom talas i förslagets 3 §, ävensom om förordnande för god man enligt 10 § och entledigande av god man enligt 13 § handläggas av samma myndighet.

Därest ovan uttalade uppfattning gillas, blir därav en naturlig följd, att talan mot beslut av delägare i ärende, som i förslaget avses, bör föras i administrativ ordning. Lämpligast torde i sådant avseende vara att i enlighet med bestämmelserna i den provisoriska lagen angående viss samfälld skogsmark inom Kopparbergs län föreskriva, att klagomål över dylikt beslut må föras i enahanda ordning, som stadgas i gällande kommunalförfattningar, eller således genom besvär, i första

hand hos Konungens befallningshavande. Att sådan klagan bör få föras även på materiell grund följer av det förut sagda.

Införes en sådan ordning, komma jämlikt grunderna för bestämmelserna i lagen om regeringsrätten den 26 maj 1909 hithörande mål att i högsta instans tillhöra regeringsrättens upptagande och prövning, dock att mål om fastställelse av delägares beslut angående antagande av reglemente enligt 5 § i förslaget torde komma att, i likhet med besvär i mål om fastställelse å menighets beslut, avgöras av Kungl. Maj:t i statsrådet efter regeringsrättens hörande (3 § nyssnämnda lag).

En konsekvens av en sådan instansordning blir givetvis även, att klagan över Konungens befallningshavandes beslut i mål, som avses i 5 § tredje stycket samt i 10 § tredje och fjärde styckena, böra få i administrativ ordning fullföljas; och torde det kunna antagas, att till vinnande av enhetlighet i tillämpningen icke heller dylika mål komma att av Kungl. Maj:t avgöras utan regeringsrättens hörande.

Ordnas förfarandet i ifrågavarande mål och ärenden i enlighet med sålunda antydda grunder, torde med undvikande av den för dessa slag av ärenden säkerligen i allmänhet onödigt tyngande domstolsproceduren tillfredsställande resultat kunna uppnås utan att rättssäkerheten äventyras.

På grund av vad sålunda anförts hemställas, att förslaget måtte i nu angiven riktning omarbetas.

1 §.

Lagrådet:

Med bys oskifta ägor avses här endast sådana by tillhöriga, samfällda ägor, som vid skifte eller annan jorddelning undantagits för gemensamt behov eller uteslutits från delningen, sålunda icke ägor i by, som i sin helhet är oskift. Att meningen är denna, framgår av motiven och antydes även i lagtexten genom det längre fram i satsen förekommande ordet *eljest*. Vad man under 1) velat uttala skulle därför kunnat helt kort uttryckas genom att förklara lagen avse mark, som är gemensam för två eller flera fastigheter med i övrigt skilda ägor. Men onekligen är det lämpligt att, såsom förslaget gör, särskilt angiva de slag av ägor, som huvudsakligen avses. Uttrycket bys oskifta ägor bör dock ersättas med något uttryck av mera begränsad räckvidd. Det i förslaget använda ordet *jorddelning* är enligt motiven avsett att inbegripa även *sämjedelning*. I det förslag till lag om delning av jord på landet, som är remitterat till lagrådet för granskning, användes *Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. 149 häft. (Nr 177.)*

emellertid uttrycket delning av jord endast om de av lag reglerade formerna för jorddelning; sämjevis delad jord likställes med oskiftad. Med hänsyn härtill synes lämpligt att i lagtexten tydligt utmärka, att även samfälld mark, som tillhör sämjedelade fastigheter, avses med lagen. Förevarande stadgande torde alltså böra erhålla ungefärligen den lydelse, att lagen förklaras avse bys eller annat skifteslags samfällda ägor, som vid skifte eller annan laga delning eller sämjedelning undantagits för gemensamt behov eller uteslutits från delningen, ävensom mark, som eljest är gemensam för två eller flera fastigheter med i övrigt skilda ägor.

2 §.

Lagrådet:

Då begreppet nyttjande ej lärer omfatta de i förevarande paragraf jämväl avsedda fallen att äga utarrenderas eller avyttras, torde nämnda uttryck böra utbytas mot något mera omfattande. Motsvarande ändring bör vidtagas i 3, 13, 15 och 16 §§.

I övrigt må i fråga om paragrafens uppställning anmärkas, att det synes egentligare att i första stycket sammanföra bestämmelserna för det helt visst oftast förekommande fallet att delägarna äro flera än två och i andra stycket stadga, att då delägarna ej äro flera än två, en var av dem må, i händelse de ej kunna enas om ägans användning, påkalla dess ställande under förvaltning av god man. Om detta iakttages, för- anledes därav en mindre jämkning i början av 3 §.

3 §.

Lagrådet:

I fråga om den ordning, som, ifall delägare icke kunna enas angående sättet för ägas användning, skall följas för kallande av delägarna till sammanträde för fattande av beslut i ämnet och hållande av sådant sammanträde, stadgas i förslaget, att det må ankomma på en var delägare att med iakttagande av de i förslaget i berörda hänseende meddelade föreskrifter kalla de övriga till sammanträdet samt att allenast i händelse delägare så begär förordnande för särskild person att föranstalta om sammanträdet skall av domaren eller, i stad, av rätten meddelas.

Det beror således enligt förslaget av delägarna själva att välja den ena eller andra vägen för åstadkommande av sammanträde, som här är i fråga.

De sålunda föreslagna bestämmelserna kunna knappast anses tillfredsställande. Förutsättningen för hållande av sammanträde, som i förevarande paragraf åsyftas, är som nämnt att delägarna ej kunna uppnå enighet om sättet för ägens disponerande. Redan på grund härav synes det lämpligaste vara, att kallandet av delägarna och ordförandeskapet vid sammanträdet uppdragas åt en utomstående, opartisk person, eller åt lämplig person bland delägarna, som bär ansvaret för att givna föreskrifter bliva behörigen iakttagna. Erinras bör även, att, om förslagets bestämmelser härutinnan bibehållas, det ingalunda är uteslutet, att då oenighet uppstått om samfällighets användning, mer än en av delägarna kan finna sig föranlåten att själv föranstalta om sammanträde för slitande av tvisten eller att, samtidigt med att sådan åtgärd vidtages från ett håll, från annat håll kan påkallas förordnande för särskild person att föranstalta om sammanträde för ändamålet. Att härigenom lätteligen förvecklingar och tvister kunna uppkomma, är tydligt; något som däremot den ovan förordade anordningen givetvis är ägnad att förebygga.

Göres en sådan ordning till allmän regel, bör detta lända till fördel bland annat med hänsyn därtill, att enligt förslaget vid sammanträde, varom här är fråga, utredning skall åvägabringas angående de fastigheter, till vilka samfälligheten hör, ävensom beträffande vilka däri äga del och den grund, som gäller för en vars delaktighet. Tydligt är nämligen, att en dylik utredning bör vinna i tillförlitlighet och värde, därest sammanträdet hålles under ledning av därtill särskilt förordnad person, då det ju må antagas, att uppdraget icke anförtros åt annan än den, som därför äger nödiga kvalifikationer, men å andra sidan dessa icke alltid kunna förutsättas vara till finnandes hos någon bland delägarna. Har beslut fattats om samfällighets ställande under förvaltning för delägarnas gemensamma räkning och skall i anledning därav reglemente angående förvaltningen upprättas, är det uppenbarligen för vinnande av ett nöjaktigt resultat än mera av vikt, att sammanträdet ledes av lämplig person. Men även ofta eljest kan detta vara av ganska stor betydelse, såsom då fråga blir om tillvaratagande av frånvarande delägars rätt eller antagande av särskilda bestämmelser till skyddande eller reglerande av vederbörandes husbehovsrätt m. m. dylikt.

Visserligen kan den nu förordade anordningen komma att för delägarna medföra något ökad kostnad, som, ifall det lämnas delägarna öppet att själva föranstalta om sammanträde, kunde undvikas. Med hänsyn till de fördelar, som av den ifrågasatta anordningen stå att vinna, synes dock berörda omständighet, som uppenbarligen, praktiskt

taget, saknar all betydelse för andra fall än då delägarna utgöras av allenast ett fåtal, icke böra tillmätas någon avgörande vikt.

På grund av vad sålunda anförts hemställes, att i förevarande paragraf måtte, i stället för ovanberörda däri upptagna bestämmelser, införas stadganden av innehåll att i fall, som där avses, fråga om samfällid ägas användande skall, där delägare så påkallar, företagas och avgöras vid sammanträde med delägarna inför den, som därtill förordnas i den ordning, som i 10 § stadgas.

Vid bifall härtill böra bestämmelserna i 4 § 1 mom. utgå ävensom 2 mom. i samma paragraf undergå någon jämkning.

Det i förslaget för bland andra det fall att delägare vistas utom riket eller å okänd ort medgivna sättet för delgivning av kallelse till sammanträde, varom här är fråga, synes för sådant fall föga lämpligt. Stadgandet torde kunna utgå och i stället, för den händelse att någon delägare är å okänd ort eller så fjärran att han ej kan bevaka sin rätt, givas hänvisning till bestämmelserna i lagen den 11 juni 1920 om god man för bortovarende.

Att, på sätt i förslaget skett, utsträcka tiden, före vilken kallelse till sammanträde skall särskilt delgivas känd delägare, boende utom de fastigheter, till vilka samfälligheten hör, till tjugu dagar, för den händelse delägarna äro flera än tio eller det icke med säkerhet kan utrönas, vilka hava del i samfälligheten, synes knappast äga skäl för sig. Riktigare torde vara att även under sådan förutsättning låta den för delgivningen eljest föreskrivna tiden av fjorton dagar gälla.

4 §.

Lagrådet:

Ehuru det ligger i sakens natur, att åvägabringandet av den utredning, varom stadgas i 4 mom., bör ske genom ordförandens försorg, synes det lämpligt, att detta utsäges i lagtexten.

Av skäl, som skola anföras vid behandlingen av de i 8 § upptagna bestämmelserna om tid för klander av delägares beslut, hemställes, att i 5 mom. av förevarande paragraf intages föreskrift därom att vid sammanträde skall bestämmas viss person, hos vilken ävensom viss dag från vilken protokollet skall vara tillgängligt för delägarna.

Justitierådet Appelberg:

Såsom huvudregel beträffande omröstningar bland delägarna skall enligt förslaget gälla, att rösträtt tillkommer en var delägare efter hans

delaktighet i samfälligheten. För att icke ett fåtal delägare, som äga de stora andelarna, skola i varje fall kunna överflygla de mindre delägarna, har i deras intresse till huvudregeln gjorts det tillägg, att ingen delägare må utöva rösträtt för mera än en femtedel och i vissa fall en tjugondel av de vid sammanträdet närvarande delägarnas röstetal. Att en viss reduktion bör ske av de större delägarnas röstetal, torde vara fullt riktigt. Huruvida de för reduktionen valda talen äro de lämpligaste eller huruvida flera graderingar borde ske, därom kunna givetvis delade meningar göras gällande. För min del finner jag intet att erinra mot desamma i och för sig. Men mot ifrågavarande reduktionsregel, särskilt så vitt den innefattar inskränkning av röstetalen till en femtedel av rösterna, synes böra anmärkas, att enär denna reduktion oftast torde komma att drabba endast en eller två av delägarna, och således de delägare, som hava de närmast största andelarna, icke få sina röstetal reducerade, verkningarna av regeln bliva synnerligen ojämna och densamma i många fall kan komma att leda till resultat, rakt motsatta vad som åsyftas. Om till exempel å ett sammanträde, där 28 delägare, representerande sammanlagt 40 mantal, äro närvarande, å ena sidan rösta en delägare för 16 mantal, en för 2 mantal och 23 för $\frac{1}{4}$ mantal var samt å andra sidan rösta 2 delägare för vardera 8 mantal och 1 delägare för $\frac{1}{4}$ mantal, blir det enligt den föreslagna regeln det senare partiet som segrar. Då det förra partiet består av 25 delägare, representerande $23\frac{3}{4}$ mantal, och det senare partiet innefattar 3 delägare, representerande $16\frac{1}{4}$ mantal, måste resultatet betecknas såsom mindre rimligt.

Att finna icke allt för invecklade reduceringsregler, varigenom dylika resultat skulle kunna förekommas, torde svårigen låta sig göra. Lämpligt synes därför vara att till den föreslagna omröstningsbestämmelsen göra ett tillägg av innebörd, att reduceringsregeln icke träder i tillämpning med mindre de röstande, som förenat sig om visst beslut och efter oreducerat röstetal äga största andelen i samfälligheten, till antalet äro färre än övriga i omröstningen deltagande delägare. En omformulering av ifrågavarande stadgande i enlighet härmed skulle nödvändig göra ett sammanförande av 2 och 3 mom.

Regeringsrådet *Ernberg*:

Enligt 2 mom. i denna paragraf skola vid sammanträde för handläggning av frågor om samfällighets förvaltning och nyttjande delägare i regel äga rösträtt efter sin delaktighet i samfälligheten. Till skyddande av de mindre delägarnes intressen hava emellertid tillika stadgats

regler för begränsning av den delägarna sålunda tillkommande rösträtten. Med bibehållande för de fall, då delägarna utgöra ett större flertal, enligt förslaget flera än femtio, av den i den provisoriska lagen med särskilda bestämmelser beträffande viss samfällad skogsmark inom Kopparbergs län den 11 juni 1915 stadgade reduktionsregeln — en tjugondel av vid sammanträdet närvarande delägares hela röstetal — har för sådana fall, där delägarnas antal är mindre, reduktionen begränsats till en femtedel av de närvarande delägarnas röstetal.

Givet är, att vid uppställande av dylika regler för reduktion av rösträtten en viss godtycklighet icke gärna kan undvikas. Uppenbart är emellertid, att de i förslaget för särskilda fall stadgade olika reduktionsreglerna i tillämpningen komma att medföra en betydande ojämnhet, som särskilt i gränsfallen blir framträdande. Vill man med utgångspunkt från den i ovannämnda lag stadgade reduktionsregeln åstadkomma en efter delägareantalet uppdelad röstskala, synes därför graderingen böra i någon mån ytterligare fullföljas. Å andra sidan synes det kunna ifrågasättas, huruvida icke omförmälda i den provisoriska lagen föreskrivna reduktion går längre än behövt och huruvida man icke utan äventyrande av de mindre delägarnas befogade intressen lämpligen kunde även för det fall att delägarnas antal överstiger femtio stanna vid en mindre stark begränsning, exempelvis en tiondel av de i omröstningen deltagande delägarnas röstetal. Väl är skyddandet av de mindre delägarnas rätt en angelägenhet av stor vikt, men å andra sidan bör icke förbises, att det syfte, man genom ifrågavarande lagstiftning huvudsakligen vill vinna — möjlighet att genom majoritetsbeslut åstadkomma en bättre användning av eller rationellare hushållning å samfälligheter av ifrågavarande slag — ofta nog kan komma att motverkas, ifall lagen uppställer alltför stora hinder för åstadkommande av beslut, syftande till ändring i bestående förhållanden. Och då i fall, som avses i 5 § första stycket, delägarnas beslut alltid skall underställas myndighets prövning samt avsett är, att frågan om rättmätigheten av delägarnas beslut jämväl i materiellt hänseende i varje fall skall kunna efter förd klagan dragas under sådan prövning, synes, även ifall den föreslagna reduktionen i antydd mån begränsas, önskemålet angående skyddandet av de mindre delägarnas intressen få anses vara behörigen tillgodosett.

Stannar man vid en dylik begränsning beträffande samfälligheter med det större delägareantalet, mildras i väsentlig mån den ovan påpekade ojämnheten, i följd varav ock en gradering av röstskalan utöver vad förslaget i övrigt innehåller blir mindre behövt.

Oavsett vad sålunda erinrats, kan, på sätt justitierådet Appelberg påpekat, den föreslagna metoden för röstreduktionen i av honom angivet hänseende lätt leda till mindre tillfredsställande resultat; och synes till undvikande härav ett tillägg till ifrågavarande stadgande i den riktning, som av honom föreslagits, vara lämplig.

Förslagets stadgande om röstvärdets reduktion i förhållande till de *närvarande* delägarnas röstetal torde lämpligen böra något omredigeras till uttryckande av vad därvid i själva verket uppenbarligen är avsett, eller att reduktionen skall ske med hänsyn till de vid omröstning *avgivna* rösternas hela röstetal enligt röstgrunden.

5 §.

Justitieråden *Berglöf, Molin* och *Appelberg*:

Den i förevarande paragrafs tredje stycke givna bestämmelsen om meddelande av interimistiska förvaltningsföreskrifter genom rättens försorg torde för sin tillämplighet förutsätta, att delägarna fattat beslut därom att samfälligheten skall ställas under förvaltning för gemensam räkning men därefter icke kunnat komma till något beslut om innehållet i det reglemente, som skall upprättas. För sådant fall synes emellertid lämpligare, att det i andra stycket av 9 § omnämnda förfarande kommer till användning; och hemställes därför, att tredje stycket i 5 § utgår och 9 § andra stycket erhåller sådan avfattning, att det blir tydligt, att där meddelade stadganden äro tillämpliga även i nu ifrågavarande fall.

7 §.

Justitieråden *Berglöf, Molin* och *Appelberg*:

Förslaget uttalar sig icke om, huruvida tillstånd av rätten jämlikt 22 kap. 3 § ärvdabalken och 4 kap. 8 § jordabalken erfordras för det fall att beslut fattats om försäljning av samfällighet, vari omyndig är delägare. Då emellertid tillämpningen av nämnda lagrum för nu avsedda fall icke uttryckligen upphävts, måste de där givna stadgandena om rättens tillstånd till försäljning av omyndigs egendom anses gälla även försäljning enligt förslaget av omyndigs andel i samfällighet, varom här är fråga.

Lagen om samäganderätt intager en motsatt ståndpunkt. Stadgandena i berörda båda lagrum äga ej tillämpning i fråga om försäljning enligt nämnda lag av fast egendom, vari omyndig äger del. Man har ansett den fordran på nöd och trångmål, som lagrummen upp-

ställa, här kunna eftergivas; och tillräcklig garanti för tillvaratagande av den omyndiges rätt har ansetts ligga i befogenhet för den om försäljningen förordnande domstolen att fastställa visst lägsta pris. Ifrågasättas kan, huruvida icke också vid försäljning enligt förevarande lag tillämpningen av omförmälda lagrum bör kunna sättas ur kraft. Även här torde väl förutsättningen om nöd och trångmål kunna eftergivas. Men garanti mot försäljning till underpris erbjuder lagförslaget allenast genom de bestämmelser, som meddelats till minoritetens skydd. Om förmyndaren överklagar ett för den omyndige ofördelaktigt beslut om försäljning, kan sålunda rättelse vinnas. Men om förmyndaren biträder beslutet, får rätten ej tillfälle att ingripa till skyddande av den omyndiges rätt. Det torde därför ej vara skäl att här eftergiva fordran på domstols tillstånd till försäljning av omyndigs fasta gods. Principiellt sett torde det dessutom vara oegentligt att medgiva undantag för den händelse försäljning skett enligt förevarande lags bestämmelser, som utgå från den förutsättning att delägarna ej kunnat enas om ägas användning, under det att i det av lagen icke berörda fall att delägarna alla kommit överens om försäljningen lagrummens tillämplighet ju skall kvarstå oförändrad.

Själva principen om tillstånd av domstol till försäljning i ifrågavarande fall torde med hänsyn härtill böra upprätthållas. Men då ju här kan vara fråga om samfälligheter med stort antal ägare, och det måste anses innebära onödig omgång att varje förmyndare skall vara skyldig att för sina myndlingar, måhända hos olika domstolar, begära medgivande till försäljningen, synes lämpligt att, med uteslutande av tillämpningen av ovan omförmälda båda lagrum, stadga, att därest någon delägare är omyndig, beslut, varom i förevarande paragraf är fråga, icke är giltigt med mindre rätten i den ort, där samfälligheten är belägen, på ansökan av någon delägare finner skäl lämna tillstånd till försäljningen.

8 §.

Lagrådet:

Enär av allmän lag lär framgå, att klander mot sysslomans redovisning eller annan hans förvaltningsåtgärd tillhör domstols prövning, torde första stycket i denna paragraf böra utgå. Att motsvarande stadgande upptagits i 9 § av lagen den 11 juni 1915 med särskilda bestämmelser beträffande viss samfälld skogsmark inom Kopparbergs län, kan förklaras därmed att i sagda lag den antydda regeln uttalas i mot-

sättning mot där meddelade stadgande att klandertalan mot delägarnas beslut föres i den ordning, som gäller för talan mot kommunalstämmas beslut.

Justitieråden *Berglöf, Molin* och *Appelberg*:

Av motiven till lagförslaget framgår, att med stadgandet i andra stycket första punkten av förevarande paragraf åsyftas, att beslut, varom här är fråga, får av delägare överklagas jämväl på materiell grund, nämligen om beslutet länder honom till märkligt förfång. Då emellertid detta icke med tydlighet framgår av de använda ordalagen, torde stadgandet böra i sådant avseende fullständigas.

Uttrycket »instämma samtliga övriga delägare till rätten» kan visserligen icke missförstås; men det synes lämpligt att här använda ordalag, som också angiva beskaffenheten av den talan, som skall instämmas, och beteckna densamma såsom klander eller klandertalan.

Enligt förslaget skola samtliga delägare, på sätt i 3 § stadgats, kallas till förekommande sammanträden. Kommer därvid beslut till stånd, erfordras enligt förevarande paragraf för att beslutet skall vinna laga kraft mot delägare, att denne erhåller del av beslutet och därefter lämnar detsamma oklandrat under viss tid. Det måste betraktas såsom en olägenhet, att beslutet icke samtidigt vinner laga kraft gent emot alla delägarna. Fordran på delgivning av beslutet med delägare, som icke närvarit vid sammanträdet, innebär en trygghet för denne. Men åtminstone om, såsom ovan föreslagits, kallelserna utfärdas och sammanträdet ledes av särskilt förordnad ordförande, som kan antagas behörigen övervaka, att felaktighet i fråga om sammankallandet ej förekommer, torde det få anses på betryggande sätt sorjt för att beslutet icke kan komma såsom en överraskning för någon delägare. Om därjämte, såsom likaledes föreslagits, stadgas, att beslutet skall hos viss person och från viss dag hållas tillgängligt för delägarna, har åt delägare, som ej varit tillstädes vid beslutets fattande, beretts tillfälle att också erhålla del av beslutets innehåll. Under dessa förutsättningar torde rättssäkerheten icke kräva delgivning av beslutet utan en för alla gemensam klandertid kunna bestämmas. Denna synes lämpligen kunna räknas från den dag beslutet, enligt protokollet vid sammanträdet, hålles för delägarna tillgängligt.

Regeringsrådet *Ernberg*:

Därest det av mig föreslagna förfarandet i mål, som avses i andra stycket av förevarande paragraf, genomföres, torde besvärstiden böra räknas från det klaganden erhållit del av överklagade beslutet. Om,
Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. 149 häft. (Nr 177.) 9

på sätt av lagrådet förordats, föreskrift meddelas därom att vid sammanträde med delägarna skall bestämmas viss person, hos vilken det vid sammanträdet förda protokollet skall från viss dag hållas för delägarna tillgängligt, synes under nämnda förutsättning lämpligen kunna stadgas, att vederbörande skall anses hava erhållit del av enligt protokollet vid sammanträde fattade beslut den dag, från vilken protokollet sålunda skall hållas tillgängligt för delägarna. Att här anlita enahanda förfarande, som i kommunala mål i motsvarande hänseende gäller — eller tillkännagivande om beslutets justering från predikstolen i kyrkan, respektive, i stad, dess justering inför magistraten — kan nämligen icke vara lämpligt, i varje fall icke då fråga är om samfällighet med allenast ett fåtal delägare. Däremot torde besvärstiden utan olägenhet kunna bestämmas olika för landet och för stad i enlighet med vad om kommunala besvärsmål är stadgat.

Ifall nu angivna förfarande kommer till tillämpning, bör givetvis andra punkten i andra stycket av förevarande paragraf utgå.

Därest åter vad av mig föreslagits i fråga om den processuella behandlingen av ifrågavarande mål icke vinner godkännande utan förslagets ståndpunkt härutinnan bibehålles oförändrad, biträder jag de av lagrådets övriga ledamöter beträffande andra och tredje styckena i nu förevarande paragraf framställda erinringar.

10 §.

Justitieråden *Berglöf, Molin och Appelberg*:

Enligt förevarande paragraf skall god man icke ovillkorligen förordnas, när delägarna icke kunnat enas om sättet för viss ägas nyttjande och beslut enligt den föreslagna lagen icke heller kunnat komma till stånd. Det erfordras även att åtgärden är behövlig och lämplig. Därvid synes emellertid hänsyn böra tagas icke allenast, såsom här föreslagits, till beskaffenheten av ägan utan jämväl till andra förekommande omständigheter. Första stycket av paragrafen torde även i övrigt tarva någon omredigering. Fördenskull hemställas, att stycket avfattas så, att det kommer att innehålla, att ansökan om ägas ställande under förvaltning av god man skall göras å landet hos domaren och i stad hos rätten, och att, där ej med hänsyn till ägans beskaffenhet eller omständigheterna i övrigt åtgärden finnes vara överflödig eller olämplig, förordnande skall av domaren eller rätten meddelas för delägare eller annan att såsom god man omhändertaga ägens förvaltning.

Då gällande bestämmelser om fardag i regel torde bliva tillämp-

liga vid lega av sådan samfällid mark, varom här är fråga, synes andra punkten i andra stycket lämpligen kunna avfattas så, att god man förklaras ej äga att om bortlegande träffa avtal, som avser längre tid än till den fardag, som infaller näst efter det förordnandet upphört.

I tredje stycket har stadgats, att vid meddelande av förvaltningsföreskrifter för god man skall särskilt iakttagas, att erforderliga bestämmelser givas om rätt för delägarna till sådant husbehov, som i 6 § omnämnes, samt om ordningen för dettas åtnjutande. För att tydligare utmärka meningen, torde i stället för ordet erforderliga böra användas det i sagda paragraf begagnade uttryckssättet: där det till förebyggande av märkligt förfång för delägare finnes erforderligt. Enär i samma paragraf med husbehov jämställes kreatursbete, synes det lämpligt att uttrycka den här förekommande hänvisningen med orden »sådant nyttjande, som i 6 § 1 mom. andra punkten omnämnes» eller något dylikt. Därav påkallas ändring av ordalagen även i stadgandets sista del, t. ex. till »ordningen för detta nyttjande».

Avfattningen av förevarande paragraf antyder icke rättighet för domaren att vänta med förordnandet av god man till dess rätten hunnit meddela de särskilda förvaltningsbestämmelser, som kunna finnas erforderliga. Icke heller vore sådant uppskov lämpligt. Därest beslut om förvaltningen kommer till stånd vid sammanträde med delägarna, får beslutet ej träda i verkställighet förrän detsamma vunnit laga kraft. Med hänsyn härtill har genom stadgandet i 9 § andra stycket beretts delägare möjlighet att förhindra, att samfälligheten under mellantiden på ett för de övriga skadligt sätt utnyttjas av någon bland delägarna. Visar det sig att delägarbeslut icke kan ernås, står någon motsvarande möjlighet icke delägare öppen. Han är då hänvisad att begära förordnande av god man. För att denna anordning skall vara tillfredsställande förutsättes uppenbarligen att förordnandet för god man meddelas utan dröjsmål; och med en riktig tillämpning av förevarande stadganden överensstämmer, såsom nyss nämnts, att förordnandet meddelas utan onödigt uppehåll. En ytterligare förutsättning är att gode mannen omedelbart efter förordnandet får övertaga förvaltningen. Stadgande i sådant syfte är ock meddelat i 14 §. Men slutligen förutsättes också, att den nyttjanderätt, som förut tillkommit de enskilda delägarna, upphör i och med det att förvaltningen övertages av gode mannen. I detta avseende synes förslagets ståndpunkt icke fullt klar. Av ett uttalande, som de sakkunniga gjort vid 10—13 §§, vill det synas som om de sakkunniga menat, att delägarna icke bliva avskurna från sin husbehovsrätt med mindre särskilt förbud i sådant avseende utfärdas

av gode mannen; och dylikt förbud lärer väl icke gälla mot annan änden, som visas hava fått del därav. Å andra sidan yttra de sakkunniga vid 15 §, att den i byggningsbalken 10, 11 och 12 kap. omhandlade rätt att nyttja skog och mark till husbehov utan vidare suspenderas vid god mans förvaltning. Av det förut anförda framgår, att sistberörda uttalande bäst överensstämmer med vad i förevarande avseende bör gälla.

Det är desto angelägnare, att lagen härutinnan är fullt klar, som enligt 15 § delägare ådrager sig straff, om han nyttjar samfällighet i strid med träffade bestämmelser. Med hänsyn härtill hemställes, att i förevarande paragraf intages stadgande därom, att sedan god man förordnats må, intill dess föreskrifter, som förut i paragrafen nämnts, blivit meddelade, ägan icke av delägare nyttjas, utan så är att gode mannen därtill lämnat tillstånd.

Regeringsrådet *Ernberg*:

Därest vad av mig förordats i fråga om den myndighet, vilken skall hava att taga befattning med ärenden, som avses i nu förevarande paragraf, vinner gillande, hemställes, att av lagrådets övriga ledamöter beträffande samma paragraf i övrigt föreslagna ändringar och jämkningar måtte i ifrågakommande delar erhålla motsvarande tillämpning. För den händelse åter att förslagets bestämmelser i fråga om den myndighet, som skall hava att handlägga samma ärenden, bibehållas, instämmer jag i huvudsak i vad lagrådets övriga ledamöter vid denna paragraf anført och hemställt. Dock är jag under sådan förutsättning i så måtto av avvikande mening, att om delägare, på sätt i tredje stycket förutsättes, fordrar, att särskilda föreskrifter beträffande gode mannens förvaltning skola lämnas, eller sådant eljest finnes påkallat, förordnande för god man av domaren lämpligen synes böra meddelas allenast tillsammans, med skyldighet för honom att å nästa rättegångsdag anmäla förhållandet hos rätten, som därefter bör i ett sammanhang meddela beslut i ämnet.

Att, i den mån särskilda föreskrifter beträffande förvaltningen från rättens sida finnas påkallade, rätten, även utan att yrkande av delägare därom framställts, bör äga skyldighet att i frågan taga initiativ, är tydligt; och torde tredje stycket böra i överensstämmelse härmed omredigeras.

14 §.

Justitieråden *Berglöf, Molin och Appelberg*:

Att klagan över rättens beslut i de ärenden, som omförmälas i 5, 10 och 13 §§, föres genom besvär i hovrätten, framgår av 25 kap. 2 § rättegångsbalken. Det i förevarande paragraf upptagna stadgandet därom torde därför böra utgå. Beträffande beslut, som av domaren meddelas enligt 10 eller 13 §, erfordras med hänsyn till stadgandet i 5 § i promulgationslagen till lagen den 14 juni 1901 om ändring i vissa delar av rättegångsbalken endast föreskrift därom att klagan må föras i hovrätten.

Då det i andra stycket föreslagna undantaget från den allmänna regeln om fullföljd efter vad av talan mot underrätts utslag i tvistemål, som anhängiggöras genom stämning, icke kan anses tillräckligt motiverat, hemställes, att detta stycke måtte utgå.

Regeringsrådet *Ernberg*:

Ifall vad av mig föreslagits beträffande förfarandet vid handläggning av ärenden, som avses i första stycket av förevarande paragraf, vinner beaktande, bör givetvis, på sätt förut antytts, här införas stadgande angående den ordning, i vilken besvär må anföras över av Konungens befallningshavande meddelat beslut i sådant ärende; och torde därutinnan lämpligen hänvisning kunna göras till 77 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, respektive 78 § i förordningen om kommunalstyrelse i stad av samma dag.

Andra stycket i förevarande paragraf bör under nu angiven förutsättning ur förslaget utgå.

Bibehållas däremot förslagets bestämmelser i fråga om handläggningen av ifrågavarande ärenden i princip oförändrade, biträder jag de av lagrådets övriga ledamöter gjorda erinringar i fråga om bestämmelserna i första stycket av förevarande paragraf.

Under samma förutsättning instämmer jag med lagrådets övriga ledamöter i fråga om den beträffande andra stycket framställda anmärkningen i vad densamma rör rör andra tvistemål än sådana, som avses i 8 § andra stycket i förslaget.

15 och 16 §§.

Lagrådet:

Genom något ändrad uppställning av de stadganden, som innefattas i dessa paragrafer, torde större tydlighet och överskådlighet kunna

vinnas. I första rummet torde böra uttalas den i 16 § innefattade huvudregeln att, därest enligt lag eller särskild författning bestämmelser gälla angående förvaltning eller nyttjande av ägor, som eljest falla under stadgandena i den föreslagna lagen, eller för visst slag av sådana ägor, skall vad i denna lag föreskrivits icke hava tillämpning i avseende å sådana ägor i vidare mån än som är med förstberörda bestämmelser förenligt. Därefter bör såsom undantag från denna allmänna regel stadgas, att vad i 10, 11 och 12 kap. byggningsbalken samt i förordningen om skogarna i riket den 1 augusti 1805 finnes stadgat angående nyttjande av samfäll skog och mark icke skall utgöra hinder att enligt den föreslagna lagen träffa däremot stridande bestämmelser. Härvid är att märka, att innebörden i denna undantagsbestämmelse, som innefattas i förslagets 15 § första stycket, är, att den för samfäll skog och mark enligt berörda lagrum i allmänhet gällande regeln, att varje delägare äger nyttja samfälligheten till husbehov och att annat tillgodogörande av densamma förutsätter samtycke av alla delägarna, får vika för den föreslagna lagens regler om besluts fattande i fråga om samfällda ägors användande. Däremot lär det icke vara avsett, att de särskilda föreskrifter angående förvaltning av sockenallmänningar, som innefattas i 1805 års förordning, skola sättas ur kraft genom den nya lagen. Till utmärkande härav torde det vara nödigt, att berörda undantagsbestämmelse så avfattas, att därav framgår, att bestämmelsen, vad nyssnämnda förordning angår, endast avser de stadganden av ifrågavarande slag, som däri meddelats beträffande annan mark än sockenallmänning.

Därest ovan föreslagna förändrade uppställning av hittills berörda stadganden i 15 och 16 §§ godkännes, torde stadgandena i 15 § andra stycket lämpligen böra upptagas under särskilt paragrafnummer. Vid den omredigering av sistnämnda stadganden, som i följd härav blir erforderlig, torde därjämte böra iakttagas, att stadgandena fullständigas så att straff inträder jämväl vid överträdelse av sådant förbud, som omnämnes i 9 § andra stycket. Denna förseelse är emellertid av beskaffenhet att böra kunna åtalas av allmän åklagare även utan angivelse av delägare, vilket jämväl bör komma till uttryck i lagtexten.

Justitieråden *Molin* och *Appelberg*:

I detta sammanhang synes böra tagas under övervägande, huruvida icke förslagets bestämmelser i ett avseende böra ändras, nämligen såvitt desamma beröra jakt å samfäll mark. Enligt 3 § första stycket i lagen den 8 november 1912 om rätt till jakt må å sockenallmänning,

byaskog eller annan dylik samfällighet delägarna allenast för egna behov utöva jakträtt, där de ej annorledes åsämjas. I andra stycket av samma paragraf stadgas, att, i händelse särskilda föreskrifter äro gällande om allmänningens eller samfällighetens förvaltning, delägarna äga att i enlighet därmed fatta beslut om jakträttens tillgodogörande för gemensam räkning. Till dylika särskilda föreskrifter torde ovan berörda stadganden i 1805 års förordning beträffande förvaltningen av sockenallmänning kunna räknas. Däremot torde det vara tvivelaktigt, huruvida, därest det remitterade förslaget upphöjes till lag, denna lag blir att dit hänföra. Anses det ej vara fallet, skulle, bortsett från sockenallmänningarna, i fråga om jakt å samfällda ägor den nya lagstiftningen icke bliva tillämplig annat än möjligen i den mån beslut fattades, som kunde anses icke stå i strid med stadgandet i 3 § första stycket jaktlagen — ett i alla händelser synnerligen begränsat tillämplighetsområde.

I det av särskilda sakkunniga utarbetade förslag, som låg till grund för nyssnämnda lag, hade andra stycket i 3 § ett tillägg av följande lydelse: »I andra fall (d. v. s. om särskilda förvaltningsföreskrifter icke gälla) erfordras för sådant beslut att därom förena sig delägare, vilkas sammanlagda andelar, enligt den för delaktighet gällande beräkningsgrund, äro mera än hälften, och må beslutet icke utan alla delägars samtycke avse längre tid än tio år.» Enligt vad de sakkunniga anförde i sitt betänkande, vore det uppenbart, att om ett flertal personer var för sig vore berättigade att jaga å ett visst område, ett sådant förhållande knappt kunde undgå att leda till misshushållning med jakten. De sakkunniga uttalade den förhoppningen, att det icke skulle möta betänklighet att låta beslut om jaktens utarrenderande komma till stånd utan att alla delägarna därom förenade sig, därest beslutet därom biträdades av sådan majoritet, som ovan nämnts. Nämnda tillägg uteslöts emellertid i den proposition i ämnet, som förelades riksdagen. Såsom skäl härför anfördes, att det lätt kunde leda till kränkning av de mindre delägarnas rätt, om man utan vidare tillerkände några delägare rätt att mot de andras bestridande bestämma om jakträttens utarrendering och villkoren därför. Då de sakkunnigas motiv för att beslut om jakträttens utarrendering må kunna komma till stånd även utan medgivande av samtliga delägare uppenbarligen är synnerligen beaktansvärt, samt den uttalade betänkligheten icke med fog torde kunna göras gällande, därest minoriteten beredes det skydd, som nu förevarande lagförslag innefattar, synes man utan tvekan kunna göra den föreslagna lagstiftningen tillämplig på rätten till jakt på samfällda ägor. Detta torde kunna ske antiugen därigenom att vad i 3 § första stycket av lagen

om rätt till jakt stadgas angående jakt å annan samfällighet än sockenallmänning i förevarande avseende likställes med förut berörda stadganden i byggningsbalken och 1805 års förordning eller ock genom ändring i 3 § jaktlagen.

Av förslaget framgår icke med tydlighet, huruvida lagen skall äga tillämplighet i fråga om samfällighet, om vars förvaltning eller nyttjande bestämmelser upptagits i gällande byordning. Lämpligen synes för sådant fall böra gälla, att byordningen skall i dessa frågor äga tillämplighet till dess vare sig i den ordning byordningen föreskriver eller i den uti förevarande lag stadgade ordningen beslutats upphävande av byordningens bestämmelser i nämnda frågor. Uttryckligt stadgande härom bör givas i förslaget.

Justitierådet *Berglöf* och regeringsrådet *Ernberg*:

Vid jämförelse mellan innehållet i 3 § jaktlagen och den nu föreslagna lagen synes det kunna bliva föremål för tvekan, huruvida, därest förslaget upphöjes till lag, denna blir hänförlig till sådana särskilda föreskrifter, som avses i berörda stadgande.

Oberoende härav synes det böra bliva föremål för övervägande, huruvida de bestämmelser, som innehållas i förslaget, lämpa sig för en reglering jämväl av jakten å samfälligheter, varom här är fråga, och åstadkommandet av en god jaktvård därå. Skulle så anses vara fallet, torde däråt lämpligen kunna givas uttryck på sätt justitieråden *Molin* och *Appelberg* för sådant fall föreslagit.

17 §.

Lagrådet:

Då för det här förutsatta fall fortfarande tillämpning av förvaltning eller förbud, som tillkommit enligt lagen den 11 juni 1915, synes böra göras obligatorisk, hemställas, att detta kommer till uttryck genom utbytande av ordet »må» mot »skall».

Ur protokollet:

Erik Ölander.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 25
februari 1921.*

Närvarande:

Statsministern VON SYDOW, ministern för utrikes ärendena greve WRANGEL,
statsråden ERICSSON, DAHLBERG, MURRAY, ELMQUIST, MALM, BERGQVIST,
HAMMARSKJÖLD, EKEBERG, HANSSON.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Ekeberg anmälde och redogjorde för lagrådets genom utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden den 11 oktober 1920 inhämtade yttrande över förslag till lag om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfällda ägor och rättigheter.

Härefter anförde departementschefen efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet:

Såsom av det anmälda yttrandet framgår, har lagrådet icke haft något att erinra beträffande behövligheten och lämpligheten av den ifrågasatta lagstiftningen, likasom ej heller någon anmärkning framställts emot huvudgrunderna i det remitterade förslaget. Dock har en av lagrådets ledamöter ansett det starkt kunna ifrågasättas, huruvida icke de frågor, som enligt förslaget ankomma på offentlig myndighets handläggning och skola upptagas och avgöras av allmän domstol, lämpligare borde förläggas till administrativ myndighet, enkannerligen Kungl. Maj:ts befallningshavande. Genom en dylik anordning skulle vinnas fördelen av väsentligt större smidighet och snabbhet i förfarandet, vilken fördel särskilt i de delar av landet, där tingssammanträden hölles endast med jämförelsevis långa mellanrum, vore framträdande. Olämpligt vore ock i allmänhet att, där det kunde undvikas, belasta domstolarna med ärenden av administrativ natur. Med erinran vidare, att enligt hittills gällande lagstiftning ärenden av likartad beskaffenhet med dem, som här vore i fråga, i allmänhet tillhörde Kungl. Maj:ts befallningshavandes handläggning, och då med hänsyn till de synpunkter, ur vilka den enskildes intressen kunde komma att bedömas vid handläggningen av ärenden enligt den föreslagna lagen, någon fara för rättssäkerheten icke torde

2117. *Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. 149 häft. (Nr 177.)* 10

kunna uppstå med en sådan anordning av förfarandet även här, hemställer denne ledamot av lagrådet, att förslaget måtte omarbetas i nu angiven riktning.

Såsom skäl för förläggandet av ifrågavarande ärenden till domstolarna hava de sakkunniga anført, att detta framställt sig som det lämpligaste särskilt med hänsyn till det bedömande av frågor om förfång för delägare, som kunde i dessa ärenden vara erforderligt, varjämte de sakkunniga funnit uppfattningen därom styrkt genom det traditionella handhavandet av byordningsfrågor, som sedan lång tid tillbaka tillkommit häradsrätterna. Av de myndigheter, som yttrat sig över de sakkunnigas förslag, eller samtliga befallningshavandena och flertalet domhavande, hava fyra av de förstnämnda samt ett femtontal av domhavandena uttalat sig för en överflyttning av domstolarnas och domhavandenas föreslagna befattning med hithörande frågor till Kungl. Maj:ts befallningshavande, varemot de övriga icke gjort någon invändning mot förslagets ståndpunkt härutinnan. Med betoning av det starka juridiska inslaget uti de enligt den föreslagna lagen ifrågakommande spörsmålen ansluter även jag mig till berörda ståndpunkt såsom den principiellt riktigaste; och må det erinras om att enligt lagen om samäganderätt den 30 september 1904 domstolarna äro de myndigheter, som hava att taga befattning med nämnda lags tillämpning. Ävenså torde böra framhållas, att i fråga om den lokal- och personkännedom, som uppenbarligen måste vara av stor betydelse för ärendenas handhavande, domare och ordsdomstol torde äga företräde framför befallningshavandena. Sant kan måhända vara, att någon gång, där ett ärende skall handläggas vid domstolen och icke av domaren, denna handläggning kan taga längre tid än den skulle gjort hos Kungl. Maj:ts befallningshavande, men härvid är å andra sidan att märka, att om alla de enligt den nya lagen förekommande fallen inom ett helt län skulle samlas till handläggning hos en och samma myndighet, länsstyrelsen, dennas redan förut under de senare årens förhållanden starkt ökade arbetsbörda kunde bliva så stor, att den påräknade tidsvinsten utav ärendenas behandling där bleve tvivelaktig.

Med bibehållande sålunda av grundreglerna i förslaget hava emellertid vissa bestämmelser i detta blivit omarbetade i anledning av lagrådets erinringar. Tillika hava därvid en del andra jämkningar av redaktionell natur blivit gjorda.

1 §.

Rörande 1) i 1 § har lagrådet anmärkt, att med uttrycket bys oskifta ägor icke avsåges ägor i by, som i sin helhet vore oskift, och att därför

nämnda uttryck borde ersättas med annat av mera begränsad räckvidd. Någon dylik by, d. v. s. där inägorna icke ens undergått sämjedelning, lärer väl näppeligen förekomma, och det kunde måhända därför varit obehöfligt att i anledning av berörda anmärkning göra någon jämkning i den föreslagna texten. Emellertid har, i enlighet med vad jämväl av lagrådet påpekats, den omständigheten, att sämjedelning av jord, vilken i de sakkunnigas förslag blivit i det förevarande avseendet betraktad som likvärdig med laga delning, uti det sedermera tillkomna, för närvarande till lagrådets granskning remitterade förslaget till lag om delning av jord på landet likställts med att jord är oskiftad, synts mig nödvändig-göra en ändring uti den förevarande punkten. Därvid har den av lagrådet angivna formuleringen blivit följd, och härigenom har jämväl lagrådet under denna paragraf först berörda anmärkning blivit tillgodosedd.

Uti 2) av denna paragraf hava ur det ursprungliga förslaget borttagits orden »på sätt ovan om ägor sägs». Dessa ord hava nämligen synts mig kunna föranleda en snävare tolkning än som åsyftats beträffande frågan, vilka rättigheter och förmåner äro att hänföra under ifrågavarande bestämmelser.

Denna paragraf har omarbetats i enlighet med lagrådets anvisningar, likväl med den jämkning, att — till vinnande av mindre tunga hänvisningsbestämmelser i sista stycket av paragrafen och i början av nästa paragraf — det av lagrådet antydda första stycket uppdelats i tvenne.

2 §.

Vad av lagrådet under denna paragraf hemställts har i huvudsak blivit iakttaget. Dock har bestämmelse om ordförandeskapet å delägaresammanträde ansetts fortfarande böra bibehållas uti 1 mom. av nästa paragraf. Vad beträffar den tid, som för visst fall angivits för delgivning med känd delägare, boende utom de fastigheter, till vilka samfälligheten hör, har i denna punkt bibehållits det remitterade förslagets bestämmelse om tjugu dagars delgivningstid, enär det synts ur praktisk synpunkt lämpligast att vid varje sammankallelseprocedur det endast finnes en delgivningstid att iakttaga.

3 §.

Huruvida kostnad, som omförmäles i slutet av 3 § i de sakkunnigas förslag, avser allenast förordnandet av viss person att sammankalla delägarna eller jämväl skall inbegripa andra kostnader, som kunna vara förenade med av honom föranstaltat sammanträde (t. ex. för kungörelse i tidningar), framgår icke med tydlighet av betänkandet. Någon anledning att göra en åtskillnad mellan kostnaderna i det ena och det andra avseendet torde i varje fall icke förefinnas, sedan den ändringen vidtagits, att förordnandet av särskild sammanträdesledare gjorts obligatoriskt. Vid paragrafens omarbetning har hänsyn tagits härtill.

4 §. Såsom en följd av de i 3 § vidtagna ändringarna hava ur 1 mom. utgått bestämmelserna om ordförandeval.

En fråga som är vansklig att få ordnad på ett fullt tillfredsställande sätt, är reducerandet av större delägares röstetal till skyddande av de mindres rätt. Härutinnan hava erinringar gjorts av två utav lagrådets ledamöter, men i likhet med dettas båda övriga ledamöter har jag ansett mig icke böra föreslå någon ändring eller jämkning i det avgivna förslaget.

I 4 och 5 mom. hava av lagrådet angivna tillägg införts.

5 §. På sätt lagrådets flesta ledamöter hemställt har det föreslagna tredje stycket i denna paragraf fått utgå och ersatts genom tillägg, som gjorts i 9 § andra stycket.

7—9 §§. Vad av lagrådet eller dess flesta ledamöter hemställts rörande 7 och 8 §§ har blivit iakttaget, likasom ock i andra stycket av 9 § skett tillägg i enlighet med vad därom angivits under 5 §.

10 §. Lagrådet har hemställt, att stadgande måtte intagas därom, att sedan god man förordnats må, intill dess föreskrifter, som förut i paragrafen nämnts, blivit meddelade, äga icke av delägare nyttjas, utan så är att gode mannen därtill lämnat tillstånd. Det torde emellertid ligga i sakens natur, att i och med det god man förordnas att omhänderhava en äga, delägarna skola vara uteslutna från någon egen, direkt nyttjanderättsutövning därå, och denna uppfattning synes mig jämväl — jag bortser från den av lagrådet anmärkta oklarheten i motiven till förslaget — vara angiven i lagtextens ord att förordnande som god man innebär uppdrag att förvalta äga till delägarnas samfällas bästa. Ett dylikt uppdrag kan nämligen icke gärna såsom en första skyldighet innefatta åliggande att avstänga delägare från deras förutvarande rätt att nyttja ägan för att därigenom och därefter komma i tillfälle att kunna fullgöra det erhållna förvaltningsuppdraget. Något tillägg i det angivna avseendet i förevarande paragraf har därför icke ansetts böra göras. Däremot har till vinnande av den större klarhet med hänsyn till straffbestämmelserna i lagen, som lagrådet ansett önsklig, ändring i sådant syfte vidtagits i berörda bestämmelser i samband med de andra jämkningar, som däri befunnits böra göras.

Vad i övrigt lagrådets flesta ledamöter hemställt rörande de tre första styckena av förevarande paragraf har blivit iakttaget.

14—16 §§. Paragraferna hava omarbetats i enlighet med lagrådets eller dess flertals erinringar. Likaså har till 16 § fogats en bestämmelse om gällande byordningar i enlighet med vad två av lagrådets ledamöter därom hemställt.

Vad angår den av lagrådet berörda frågan om förhållandet mellan den föreslagna lagen och 3 § i lagen om rätt till jakt den 8 november 1912, har jag anslutit mig till den av två justitieråd uttalade meningen att förstnämnda lag bör vara tillämplig även på rätten till jakt å samfällda ägor. För klargörande av denna de båda lagarnas ställning till varandra har det ansetts erforderligt att en direkt bestämmelse därom införes i endera lagen. Lämpligast har detta synts mig böra ske i jaktlagen, och jag har förty i sammanhang med omarbetningen av det remitterade förslaget låtit upprätta förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § i nämnda lag.

Föredragande departementschefen uppläste härefter såväl förslaget till lag om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfällda ägor och rättigheter i dess omarbetade lydelse som omförmälda förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 8 november 1912 om rätt till jakt; och hemställde departementschefen, att förslagen måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen förordna, att till riksdagen skulle avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Ivar Brynolf.